

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ, ΤΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ
ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ (ΣΣΣΔ) ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΕΞΟ-
ΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ Ε.Ε.»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΘΗΝΑ, 2013

Η ΣΥΝΤΑΞΑΣΑ: ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ ΕΛΕΝΗ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γεώργιο Στασινόπουλο, ο οποίος παρά τον αυξημένο φόρτο εργασίας του, δέχθηκε να αναλάβει το απαιτητικό έργο της συμπαράστασης και υποστήριξής μου στη διεκπεραίωση της διπλωματικής εργασίας μου στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών, του Παντείου Πανεπιστημίου, στην κατεύθυνση της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας. Θέλω να του εκφράσω την ειλικρινή ευγνωμοσύνη μου, διότι με τις σωστές κατευθύνσεις, τις απαραίτητες υποδείξεις και την άμεση ανταπόκρισή του στους προβληματισμούς μου, κατέστη πολύτιμος αρωγός στην ολοκλήρωση της προσπάθειάς μου αυτής.

Παπακώστα Ελένη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ
2. ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΣΣΑ)
3. ΤΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΣΑ
4. ΑΠΟ ΤΟ ΣΣΑ ΣΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ ΤΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΟΝΕ (ΣΣΣΔ)
  - α. ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΣΣΑ
    - (1) ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
    - (2) ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΤ
  - β. ΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ
  - γ. Η ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΣΑ
5. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΜΦΩΝΩΝ (ΣΣΑ ΚΑΙ ΣΣΣΔ) ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΝΤΟΣ Ε.Ε.
6. ΤΟ EURO PLUS PACT (Σύμφωνο για το Ευρώ +)
7. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ, ΤΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
  - α. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ
  - β. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΣΣΣΔ
8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ
9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από το 2008 η παγκόσμια κοινότητα αντιμετωπίζει μια μεγάλης έντασης οικονομική κρίση, η οποία, αν και εκδηλώθηκε αρχικά στις Ηνωμένες Πολιτείες με επίκεντρο τις τραπεζικές επισφάλειες και ειδικότερα την αδυναμία εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων, σύντομα έλαβε διαστάσεις επιδημίας. Η χρηματοπιστωτική κρίση επεκτάθηκε ταχύτατα στις αναπτυγμένες χώρες και στη συνέχεια σε ολόκληρο τον κόσμο, με δραματικές επιπτώσεις στο τραπεζικό σύστημα και τις επιχειρήσεις. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, στόχος ήταν η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Θεωρητικά, οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης ήταν η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία, ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης, το οποίο έδωσε προτεραιότητα στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα.¹ Η νομισματική πολιτική αντέδρασε με δύο τρόπους: χαλαρώνοντας τη στάση της μειώνοντας τα επιτόκια και παρέχοντας ενέσεις ρευστότητας στο σύστημα. Σημαντικές προκλήσεις για την οικονομική πολιτική της ευρωζώνης παραμένουν η εδραίωση της σταθερότητας, η ανάκαμψη, η ενίσχυση του αναπτυξιακού δυναμικού της οικονομίας της ΕΕ, καθώς και η ικανότητά της να απορροφά τις ανισορροπίες. Η κρίση συνέχισε να τροφοδοτεί ανησυχίες σχετικά με τη βιωσιμότητα του δημόσιου χρέους και να απαιτεί εργαλεία για την έξοδο από αυτή με παράλληλη δημοσιονομική εξυγίανση των χωρών της Ε.Ε. και εξασφάλιση μακροχρόνιας ανάπτυξης.

Στη βάση αυτή δημιουργήθηκε το Σύμφωνο Ανταγωνιστικότητας και Σύγκλισης (Euro Plus Pact), που αποτελείται από δύο πυλώνες, τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ΕΜΣ) και τη Συνθήκη για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΣΣΣΔ). Η Συνθήκη αυτή μπορεί να θεωρηθεί ως προσπάθεια επικαιροποίησης του Συμφώνου Σταθερότητας και

---

¹ European Commission, (2009), «Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses», *European Economy*, Brussels, 1-87.

Ανάπτυξης και βασικό όργανο οικονομικής διακυβέρνησης. Η ΣΣΣΔ στοχεύει καταρχάς, στην οικονομική συνεργασία κυρίως στα δημοσιονομικά και στα μακροοικονομικά ζητήματα και δευτερευόντως, στη σύγκλιση των οικονομιών της ευρωζώνης. Βασικές συνισταμένες στην υλοποίηση των μακροοικονομικών πρακτικών και στην επίλυση των δημοσιονομικών ζητημάτων αποτελούν η αύξηση της ανταγωνιστικότητας και η ενδυνάμωση της συνοχής. Αξιοσημείωτο στοιχείο της ΣΣΣΔ αποτελεί η μεταβίβαση εξουσιών από την δικαιοδοσία του κράτους μέλους στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, δηλαδή στο κορυφαίο όργανο συλλογικής διακυβερνητικής εκπροσώπησης. Παρατηρείται, έτσι, ότι ένα σημαντικό μέρος της άσκησης οικονομικής πολιτικής, πολιτικής της απασχόλησης και πολιτικής των υποδομών των κρατών μελών συνεχίζει να ασκείται από τις αρχές των κρατών μελών αλλά ταυτόχρονα, οι σχετικές αποφάσεις καθενός από τα κράτη μέλη τίθενται υπό την εξέταση και κατ' επέκταση υπό την έγκριση των υπόλοιπων κρατών, μέσω μάλιστα της συστηματικής παρακολούθησης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναδεικνύονται ουσιαστικά ως τα βασικά και θεμελιώδη όργανα για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής και της πολιτικής απασχόλησης, αφού θέτουν τους στόχους και το πλαίσιο, μέσα στο οποίο τα κράτη μέλη θα μειώσουν τις ανισορροπίες στα μεγέθη τους, επιτυγχάνοντας περισσότερη ανταγωνιστικότητα και βαθύτερη σύγκλιση.² Βασικοί στόχοι της ΣΣΣΔ είναι η σταθεροποίηση του ελλείμματος και του χρέους με παράλληλη εξασφάλιση της σταθερότητας στις οικονομίες της Ε.Ε. μέσα από μία αυστηρότερη μακροοικονομική συνεργασία και σημαντικές μεταρρυθμίσεις στη βάση «εξορθολογισμού» της αγοράς εργασίας ακόμη και μέσα από την αναδιάρθρωση των αρχών εργατικού δικαίου των κρατών μελών. Τέλος, γίνεται μία προσπάθεια μέσα από τη ΣΣΣΔ η φορολογία των επιχειρήσεων να τεθεί σε κοινή βάση, ώστε να αρθούν οι διαφοροποιήσεις στους δημοσιονομικούς κανόνες των κρατών και να αναπτυχθεί μία κοινή γραμμή όσον αφορά την επιχειρηματικότητα εντός της ευρωζώνης. Το βασικό ερώτημα που εξετάζεται στην παρούσα εργασία είναι εάν και εφόσον, η νέα αυτή Δημοσιονομική Συνθήκη λειτουργεί ως εργαλείο εξόδου από την κρίση για την Ε.Ε.

---

² http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1289:euro-plus-pac&catid=158:---253&Itemid=277

2. ΤΟ ΣΥΜΦΩΝΟ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (ΣΣΑ)

Όλα ξεκίνησαν στο δεύτερο στάδιο υλοποίησης της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ), όταν το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε το Συμβούλιο Οικονομικών και Χρηματοδοτικών Υποθέσεων (Ecofin) να καταρτίσει ψήφισμα για το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ), το οποίο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Άμστερνταμ τον Ιούνιο του 1997. Σκοπός του Συμφώνου αυτού ήταν η συμπλήρωση και η ενίσχυση των διατάξεων της συνθήκης του Μάαστριχ και η διασφάλιση δημοσιονομικής πειθαρχίας όσον αφορά την ΟΝΕ. Το ΣΣΑ προσπάθησε να ανταποκριθεί παράλληλα, σε δύο στόχους χάραξης πολιτικής: πρώτον, στην προστασία των πολιτικών σταθεροποίησης της ευρωζώνης, ορίζοντας τη δημοσιονομική πολιτική ως συμπλήρωμα των νομισματικών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) και δεύτερον, στη δημιουργία ενός μηχανισμού κυρώσεων για όσα κράτη-μέλη απειλούσαν να αποσταθεροποιήσουν τη μακροοικονομία ή το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποκλίνοντας από τις πολιτικές της ευρωζώνης με σκοπό την επιδίωξη στενών εθνικών συμφερόντων. Το Μάιο του 1998 το Συμβούλιο με δήλωσή του συμπλήρωσε το Σύμφωνο και ενίσχυσε τις αντίστοιχες δεσμεύσεις ενώ, επιπροσθέτως, το 2005 και το 2011 υπέστη αναθεώρηση.

Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ) απαρτίζεται από τρία δεσμευτικά κείμενα:

- Το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την σταθερότητα και την ανάπτυξη, που αποτελεί τη βάση των πολιτικών θεμελίων του ΣΣΑ (Άμστερνταμ, 17 Ιουνίου 1997) [Επίσημη Εφημερίδα C 236 της 2.8.1997].
- Τον κανονισμό (ΕΚ) αριθμ. 1466/97 (προληπτικό σκέλος) του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 1997, για την ενίσχυση της εποπτείας της δημοσιονομικής κατάστασης και την εποπτεία και το συντονισμό των οικονομικών πολιτικών. [Επίσημη εφημερίδα L 209 της 2.8.1997] (Στόχος του κανονισμού αυτού είναι η εποπτεία της δημοσιονομικής κατάστασης των κρατών μελών και ο συντονισμός των οικονομικών πολιτικών τους.)

- Τον κανονισμό (ΕΚ) αριθμ. 1467/97 (κατασταλτικό σκέλος) του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 1997, για την επιτάχυνση και τη διασαφήνιση της εφαρμογής της διαδικασίας υπερβολικών ελλειμμάτων [Επίσημη Εφημερίδα L 209 της 2.8.1997]. (Ο κανονισμός αυτός διευκρινίζει και επιταχύνει τη διαδικασία για τα υπερβολικά ελλείμματα, ούτως ώστε να διαδραματίσει έναν πραγματικά αποτρεπτικό ρόλο.)

Τα βασικά σημεία του ΣΣΑ συνοψίζονται στα εξής:³

- Τα κράτη μέλη δεσμεύονται να τηρήσουν το μεσοπρόθεσμο στόχο για μια σχεδόν ισοσκελισμένη ή πλεονασματική δημοσιονομική κατάσταση, έτσι ώστε να σέβονται το ανώτερο όριο ελλείμματος που είναι το 3% του ΑΕΠ, ακόμη και κατά τη διάρκεια οικονομικής ύφεσης.
- Αναγνωρίζει πως σε περίπτωση βαθιάς και επίμονης ύφεσης το ανώτατο όριο του ελλείμματος που τίθεται, δεν παρέχει επαρκή περιθώρια στο σχεδιασμό του προϋπολογισμού, ώστε να μετριαστούν τα αρνητικά αποτελέσματα του σοκ στην οικονομική δραστηριότητα. Η περίπτωση αυτή θεωρείται σοβαρή οικονομική κρίση και εμπίπτει στην κατηγορία της «εξαιρετικής» κατάστασης, όταν η ετήσια πτώση του ΑΕΠ είναι τουλάχιστον κατά 2%. Αν μειώνεται κατά λιγότερο από 2%, τότε μπορεί να θεωρηθεί ως «εξαιρετική» κατάσταση υπό το φως των περαιτέρω αποδεικτικών στοιχείων, όπως το απρόοπτο της ύφεσης ή η σωρευτική μείωση της παραγωγής σε σχέση με τις τάσεις του παρελθόντος. Σε κάθε περίπτωση για να θεωρηθεί μία ύφεση σοβαρή, επιβάλλεται ως σημείο αναφοράς μία ετήσια πτώση του πραγματικού ΑΕΠ τουλάχιστον της τάξης του 0,75%.
- Ορίζει ως «προσωρινή» κατάσταση - στην οποία επιτρέπεται η υπέρβαση του ανώτατου ορίου του 3% στο έλλειμμα- τη διάρκεια των προαναφερθεισών περιπτώσεων της «εξαιρετικής» κατάστασης. Μετά το πέρας αυτής και

---

³ M. Buti, D. Franco, H. Ongena, "Fiscal Discipline and Flexibility in EMU: The implementation of the Stability Pact", *Oxford Review of Economic Policy*, Vol.14, No.3.

μέσα στον επόμενο χρόνο το έλλειμμα πρέπει να κατέβει και πάλι κάτω από το όριο του 3%, αφού έχουν εκλείψει οι «εξαιρετικές» συνθήκες.

- Οι χώρες που συμμετέχουν στην ευρωζώνη καταρτίζουν προγράμματα σταθερότητας, ενώ οι μη συμμετέχουσες προγράμματα σύγκλισης (Convergence reports), τα οποία περιέχουν στοιχεία για τη τήρηση των κριτηρίων του Μάαστριχ. Σύμφωνα με το άρθρο 103(4) της Συνθήκης, το Συμβούλιο έχει τη δυνατότητα να κάνει συστάσεις σε κράτη που εμφανίζουν σημαντικές αποκλίσεις από τους τεθέντες στόχους στα προγράμματά τους. Το ΣΣΑ εφαρμόζεται σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), αλλά δε δύναται να προβεί σε κυρώσεις σε μη μέλη της ευρωζώνης.
- Σύμφωνα με το άρθρο 104 της Συνθήκης του Μάαστριχ «τα κράτη-μέλη θα πρέπει να αποφεύγουν τα υπερβάλλοντα ελλείμματα». Ο κανονισμός 1467/97 (Τροποποιημένος Μεταγενέστερα με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1056/2005) του ΣΣΑ επιταχύνει τη διαδικασία σχετικά με τα υπερβολικά ελλείμματα. Εάν αποφασίσει ότι υφίσταται υπερβολικό έλλειμμα, το Συμβούλιο απευθύνει συστάσεις στο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Το Συμβούλιο θέτει μέγιστη προθεσμία έξι μηνών κατ' ανώτατο όριο προκειμένου το συγκεκριμένο κράτος μέλος να λάβει αποτελεσματικά μέτρα. Το υπερβολικό έλλειμμα θα πρέπει να διορθωθεί εντός του έτους που ακολουθεί εκείνο κατά το οποίο διαπιστώθηκε η ύπαρξή του, εκτός εάν συντρέχουν ειδικές περιστάσεις. Στις συστάσεις αυτές, το Συμβούλιο καλεί το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να επιτύχει ελάχιστη ετήσια βελτίωση, ύψους τουλάχιστον 0,5 % του ΑΕΠ ως σημείο αναφοράς, του κυκλικά προσαρμοσμένου δημοσιονομικού αποτελέσματός του. Εάν απρόβλεπτα αντίξοα οικονομικά γεγονότα με μείζονες αρνητικές επιπτώσεις για τα δημόσια οικονομικά του οικείου κράτους συμβαίνουν μετά την έκδοση των συστάσεων του Συμβουλίου, το δε οικείο κράτος μέλος ενήργησε σύμφωνα με τις συστάσεις του Συμβουλίου, το Συμβούλιο μπορεί να εκδώσει αναθεωρημένες συστάσεις. Εάν, εντός των έξι μηνών κατ' ανώτατο όριο που ακολουθούν τη διαπίστωση υπερβολικού ελλείμματος, το κράτος μέλος δεν έχει λάβει αποτελεσματικά μέτρα, το Συμ-

βούλιο αποφασίζει να ανακοινώσει δημόσια τις συστάσεις του. Για να εκτιμήσει εάν έχουν ληφθεί αποτελεσματικά μέτρα κατ' εφαρμογήν των συστάσεών του, το Συμβούλιο βασίζεται στις αποφάσεις που έχει εξαγγείλει η κυβέρνηση του συγκεκριμένου κράτους μέλους.⁴

- Εντός προθεσμίας δύο μηνών από την έκδοση της απόφασής του με την οποία διαπιστώνεται ότι δεν έχουν ληφθεί αποτελεσματικά μέτρα, το Συμβούλιο μπορεί να ειδοποιήσει το συγκεκριμένο κράτος μέλος να λάβει μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος. Εάν έχει αναληφθεί αποτελεσματική δράση σύμφωνα με την ειδοποίηση και απρόβλεπτα αντίξοα οικονομικά γεγονότα με μείζονες αρνητικές επιπτώσεις για τα δημόσια οικονομικά συμβαίνουν μετά την έκδοση της εν λόγω ειδοποίησης, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίζει, βάσει σύστασης της Επιτροπής, να εκδώσει αναθεωρημένη ειδοποίηση. Το αργότερο εντός τεσσάρων μηνών μετά την παραπάνω ειδοποίηση, εάν το κράτος μέλος δεν συμμορφωθεί προς τις αποφάσεις του Συμβουλίου, το Συμβούλιο αποφασίζει την επιβολή κυρώσεων. Όπως προβλέπεται στο άρθρο 139 παράγραφος 2β της συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ (πρώην άρθρο 122 της ΣΕΚ), η προειδοποιητική επιστολή που απευθύνει το Συμβούλιο και οι κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 126 (παράγραφοι 9 και 11) δεν αφορούν τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν (ακόμη) στο ευρώ.
- Οι κυρώσεις ως αποτέλεσμα της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος λαμβάνουν αρχικά την μορφή άτοκης κατάθεσης υπέρ της ΕΕ. Το ποσό αυτής της κατάθεσης περιλαμβάνει:
  - ένα σταθερό στοιχείο ίσο με το 0,2 % του ΑΕΠ
  - ένα μεταβλητό στοιχείο ίσο με το 1/10 της διαφοράς μεταξύ του εκφρασμένου σε ποσοστό του ΑΕΠ ελλείμματος του προηγούμενου έτους και της τιμής αναφοράς του 3 % του ΑΕΠ.

---

⁴http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/l25021_el.htm

Κάθε ένα από τα επόμενα έτη, το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει την αύξηση των κυρώσεων απαιτώντας συμπληρωματική κατάθεση. Στην περίπτωση αυτή, η κατάθεση ισούται με το 1/10 της διαφοράς μεταξύ του εκφρασμένου σε ποσοστό του ΑΕΠ ελλείμματος του προηγούμενου έτους και της τιμής αναφοράς του 3 % του Α-ΕΠ. Για το ετήσιο ποσό των καταθέσεων ορίζεται ανώτατο όριο ύψους 0,5 % του ΑΕΠ. Μια κατάθεση μετατρέπεται κατ' αρχήν σε πρόστιμο εάν, εντός των δύο επομένων ετών, το Συμβούλιο κρίνει ότι δεν έχει διορθωθεί το υπερβολικό έλλειμμα. Το Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει την πλήρη ή μερική κατάργηση των κυρώσεων σε συνάρτηση με την επιτευχθείσα πρόοδο του συγκεκριμένου κράτους μέλους όσον αφορά τη διόρθωση του υπερβολικού του ελλείμματος. Το Συμβούλιο αίρει όλες τις ισχύουσες ακόμη κυρώσεις εφόσον καταργηθεί η απόφαση για την ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος. Τα τυχόν επιβληθέντα πρόστιμα δεν επιστρέφονται στο συγκεκριμένο συμμετέχον κράτος μέλος. Οι τόκοι των καταθέσεων που παρακατατίθενται στην Επιτροπή, καθώς και το προϊόν των προστίμων, διανέμονται μεταξύ των συμμετεχόντων κρατών μελών που δεν παρουσιάζουν υπερβολικό έλλειμμα, κατ' αναλογία προς το μερίδιό τους στο συνολικό ακαθάριστο εθνικό προϊόν (ΑΕΠ) των επιλέξιμων κρατών μελών.

Την 1^η Μαΐου του 1998 το Συμβούλιο Ecofin υιοθέτησε για τα κράτη-μέλη της ευρωζώνης, μετά την πρόταση του Γερμανού Υπουργού Οικονομικών Theo Waigel, τη δήλωση για:

1. Την ενίσχυση της δημοσιονομικής εξυγίανσης, ώστε να επιτευχθεί ο στόχος το μεσοπρόθεσμο στόχο για μια σχεδόν ισοσκελισμένη ή πλεονασματική δημοσιονομική κατάσταση, εάν οι οικονομικές συνθήκες εξελίσσονταν καλύτερα από τα αναμενόμενα.
2. Την ταχεία μείωση των δεικτών χρέους, όσον αφορά τα υπερχρεωμένα κράτη. Για να επιτευχθεί αυτό, είναι αναγκαίο να παρθούν μέτρα, ώστε να διατηρηθούν στα κατάλληλα επίπεδα τα πρωτογενή πλεονάσματα και να εφαρμοστούν στρατηγικές διαχείρισης του χρέους, ώστε να μειωθεί η ευπάθεια των προϋπολογισμών στις διακυμάνσεις των επιτοκίων.

Τον Ιούνιο του 2005, οι αρχικοί κανονισμοί του ΣΣΑ μετά τη σύνοδο κορυφής του Μαρτίου του ίδιου έτους τροποποιήθηκαν, ώστε να αποκτήσει μεγαλύτερη ευελιξία στην άσκηση βραχυχρόνιας εθνικής δημοσιονομικής πολιτικής χωρίς ωστόσο, να αλλάξει κάτι όσον αφορά τη φιλοσοφία του αρχικού ΣΣΑ ή των αρχών που πρόβλεπε. Συνοπτικά, οι αλλαγές στο προληπτικό σκέλος του ΣΣΑ ήταν ότι :

- Πρώτον, υιοθετήθηκε μία χαλάρωση στο κομμάτι των μεσοπρόθεσμων στόχων, επιτρέποντας μία απόκλιση έως 1% από την ισοσκελισμένη ή πλεονασματική θέση σε κυκλικά προσαρμοσμένους όρους.
- Δεύτερον, σε περίπτωση εφαρμογής διαρθρωτικών μέτρων δίνεται η δυνατότητα αναθεώρησης των δημοσιονομικών στόχων ενώ, παράλληλα στην αξιολόγηση της πορείας προσαρμογής κάθε χώρας-μέλους συνεκτιμούνται τα χαρακτηριστικά των οικονομικών συνθηκών και η επιδίωξή της για βελτίωση του κυκλικά προσαρμοζόμενου ισοζυγίου τουλάχιστον κατά 0,5% ετησίως.
- Τρίτον, επεκτείνεται ο χρόνος εξέτασης των προγραμμάτων σταθερότητας και σύγκλισης.

Στο διορθωτικό σκέλος, ομοίως εφαρμόσθηκαν κάποιες τροποποιήσεις, οι οποίες συνοψίζονται στα κάτωθι:

- Ο ορισμός της έννοιας «σοβαρή οικονομική κρίση» έγινε πιο ελαστικός. Το ελάχιστο όριο του 2% ως τιμή προσδιορισμού της «εξαιρετικής περίπτωσης» αντικαταστάθηκε από κάθε αρνητικό ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ ή σωρευτική μείωση της παραγωγής κατά τη διάρκεια παρατεταμένης περιόδου πολύ χαμηλής ετήσιας μεγέθυνσης του ΑΕΠ σε σχέση με τις δυνατότητές του.
- Οι εκτιμήσεις και αποφάσεις των οργάνων της Κοινότητας λαμβάνουν υπόψη την εξέλιξη της μεσοπρόθεσμης οικονομικής κατάστασης (π.χ. δυνητική μεγέθυνση, την εφαρμογή των πολιτικών που εντάσσονται στην Ατζέντα της Λισαβόνας), της μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής κατάστασης (π.χ. δημόσιες

επενδύσεις, τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους) και το κόστος μεταρρύθμισης του συστήματος συνταξιοδότησης.

- Τέλος, όλες οι προθεσμίες και τα χρονικά διαστήματα που μεσολαμβάνουν μεταξύ των επιμέρους σταδίων της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος παρατείνονται με αποτέλεσμα η μέγιστη συνολική προθεσμία των δέκα μηνών να διαμορφώνεται στους δεκαέξι μήνες.

Το 2011 έπειτα από την εμπειρία της οικονομικής και χρηματοπιστωτικής κρίσης, το ΣΣΑ μεταρρυθμίστηκε εκ νέου στο πλαίσιο μιας γενικής μεταρρύθμισης που αποσκοπούσε στη βελτίωση της οικονομικής διακυβέρνησης. Οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων έγιναν περισσότερο αυτόματες μέσω της θέσπισης της αντίστροφης ενισχυμένης πλειοψηφίας: ορισμένες συστάσεις της Επιτροπής κρίνεται ότι έχουν εγκριθεί, εκτός εάν το Συμβούλιο τις απορρίψει με ενισχυμένη πλειοψηφία εντός συγκεκριμένου χρονικού διαστήματος. Επιπλέον, δίδεται μεγαλύτερη έμφαση στο κριτήριο του δημόσιου χρέους και στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών, ενώ προβλέπονται χρηματικές και πολιτικές κυρώσεις οι οποίες επιβάλλονται νωρίτερα και βαθμιαία, με σκοπό να παροτρύνονται τα κράτη μέλη να τηρούν τις δεσμεύσεις τους.⁵

Ωστόσο, δεδομένων των ήδη αυστηρών δημοσιονομικών κανόνων της Συνθήκης του Μάαστριχτ γιατί τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. αισθάνθηκαν υποχρεωμένες να αναλάβουν μια επιπλέον δέσμευση όσον αφορά τη δημοσιονομική πειθαρχία; Δεν υπονόμει το εν λόγω Σύμφωνο, ακόμη και μετά τις μεταρρυθμίσεις που υπέστη, την αξιοπιστία της Ε.Ε.;

3. ΤΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΑ ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΣΑ

Σύμφωνα με το Γερμανό Υπουργό Οικονομικών Theo Waigel, το ΣΣΑ είχε ως βασικό στόχο τη διευκρίνιση και ενίσχυση των διατάξεων της Συνθήκης του Μάαστριχτ κυρίως, σχετικά με τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος. Όπως είναι

---

⁵ <http://www.ecb.int/ecb/tasks/europe/emu/html/index.el.html>

γνωστό, η ανεξέλεγκτη δημοσιονομική πολιτική μπορεί να αποσταθεροποιήσει τη νομισματική πολιτική και να προκαλέσει πληθωρισμό. Καθίσταται, επομένως, βάσιμη η ανάγκη για ένα μηχανισμό προστασίας της αυτονομίας της ΕΚΤ και της σταθερότητας των τιμών, ένα ρόλο τον οποίο ανέλαβε το ΣΣΑ, αφήνοντας παράλληλα το περιθώριο στους αυτόματους σταθεροποιητές να συνεισφέρουν στην εξομάλυνση του οικονομικού κύκλου και στην ΕΚΤ να συμβάλλει αποτελεσματικά στην εξομάλυνση των βραχυχρόνιων διακυμάνσεων της νομισματικής πολιτικής.

Μία επίσημη δέσμευση για πιστή εφαρμογή των αριθμητικών τιμών αναφοράς του δημοσιονομικού ελλείμματος και του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ σε συνδυασμό με τις κατάλληλες διαδικασίες παρακολούθησης, θα είχε ευεργετικά αποτελέσματα προς τρεις κατευθύνσεις.⁶ Πρώτον, εξασφαλίζει ότι οι δανειακές ανάγκες της κυβέρνησης δεν παραγκωνίζονται από ιδιωτικές επενδύσεις. Δεύτερον, εξασφαλίζει μια λογική πτώση του δημόσιου χρέους, το οποίο εγγυάται τη βιωσιμότητα και επιτρέπει τη σταδιακή ελάφρυνση της φορολογικής επιβάρυνσης. Τρίτον, οι σαφείς αριθμητικές απαιτήσεις καθιστούν ευκολότερη την παρακολούθηση. Το 3% και 60% του ΑΕΠ ως ανώτατα όρια του ελλείμματος και του χρέους αντίστοιχα, μπορεί να έχουν δεχθεί κριτική ως άκαμπτα και αυθαίρετα, αλλά παραβλέπεται το γεγονός ότι εξασφαλίζουν τα τρία προαναφερθέντα ευεργετικά αποτελέσματα και δεν πρέπει να αποσυνδέονται από τους εξίσου αυστηρούς και άκαμπτους στόχους, περί ισοσκελισμένου ή πλεονασματικού προϋπολογισμού σε κανονικές οικονομικές συνθήκες. Επισημαίνεται, φυσικά πως δημιουργείται ευελιξία για τη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών. Η Ιρλανδία αποτελεί ένα καλό παράδειγμα χώρας που, μέσα από αυστηρή και σταθερή πορεία εξυγίανσης σε συνδυασμό με την πρόωση αναπτυξιακών διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, έχει σαφώς παρουσιάσει μείωση του δημόσιου χρέους της. Διψήφια ελλείμματα και δημόσιο χρέος που υπερέβαινε το 100% του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος το 1980, μετατράπηκαν σε

---

⁶ O. Issing, (2004), "The Stability and Growth Pact: The appropriate fiscal framework for EMU", *International Economics and Economic Policy*.

πλεονάσματα και δημόσιο χρέος κάτω του 40% τα τελευταία χρόνια, ενώ παράλληλα, επιτεύχθηκαν άνω του μέσου όρου ανάπτυξη και αύξηση της απασχόλησης⁷.

Πέραν των ανωτέρω, η πιστή εφαρμογή των δημοσιονομικών κανόνων και των διαδικασιών του ΣΣΑ θα παρουσίαζε μία σειρά από επιπλέον ευνοϊκά αποτελέσματα. Αναλυτικότερα, ενισχύει την αξιοπιστία της ενιαίας νομισματικής αρχής. Χωρίς ισχυρούς δημοσιονομικούς κανόνες, η νομική ανεξαρτησία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) μπορεί να αποβεί άκαρπη, λόγω των πιέσεων από υπερχρεωμένες χώρες, των οποίων το πολύ υψηλό ονομαστικό χρέος θα γινόταν μη βιώσιμο, εάν οι κεφαλαιαγορές δεν έβλεπαν κάποια αυστηρά και συγκεκριμένα προγράμματα για μείωση του χρέους να τίθενται σε εφαρμογή. Το ΣΣΑ στοχεύει να εκπληρώσει αυτό το ρόλο. Παράλληλα, συμβάλλει στην επίτευξη ενός ισορροπημένου μίγματος πολιτικής στα πλαίσια της Ε.Ε. Από μια βραχυπρόθεσμη προοπτική, μια κοινή προσπάθεια για περαιτέρω δημοσιονομική προσαρμογή θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις που θα επιτρέψουν στην ΕΚΤ να επιφέρει το επιθυμητό μίγμα αντισταθμιστικών νομισματικών μέτρων. Μόνο αν όλες οι χώρες δράσουν από κοινού, θα μπορέσει η νομισματική πολιτική να αντισταθμίσει τη δημοσιονομική σύσφιξη. Έτσι, οι συμμετέχουσες κυβερνήσεις όχι μόνο θα θέλουν να δεσμευτούν, αλλά θα θέλουν να επιβάλουν τη δέσμευση και στους άλλους. Χωρίς μια τέτοια κοινή δέσμευση, η πιθανότητα μιας υπερ-περιοριστικής κατεύθυνσης της νομισματικής πολιτικής θα αυξηθεί, κυρίως εν όψει της στρατηγικής της οικοδόμησης και διατήρησης της αξιοπιστίας της ΕΚΤ⁸. Επιπροσθέτως, η υιοθέτηση του ΣΣΑ συμβάλλει στη διατηρησιμότητα του δημοσίου χρέους. Όπως γνωρίζουμε, υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στη δημιουργία ελλειμμάτων και στο δημόσιο χρέος. Ένα έλλειμμα στον κρατικό προϋπολογισμό δύναται να αυξήσει κατά πολύ το δημόσιο χρέος, άρα και τις μελλοντικές απαιτήσεις για εξυπηρέτησή του κυρίως, εφόσον, το επιτόκιο του δημοσίου χρέους υπερβαίνει το ρυθμό μεγέθυνσης της οικονομίας. Η εν λόγω κατάσταση μπορεί να αντιμετωπισθεί, είτε με δημιουργία χρήματος, που σταθεροποιεί μεν το χρέος, αλλά δημιουργεί υψηλό πληθωρισμό, είτε με την εμφάνιση επαρκούς πλεονάσματος. Η πρώτη λύση δεν είναι εφικτή λόγω της σκληρής νομισματι-

---

⁷ Στο ίδιο.

⁸ Buti, Franco, Ongena, ό.π.

κής πολιτικής που εφαρμόζει η ΕΚΤ, ενώ η δεύτερη λύση επιτυγχάνεται μέσα από το ΣΣΑ. Εξίσου σημαντική είναι η συμβολή του ΣΣΑ στην προστασία των χωρών της νομισματικής ένωσης από τις αρνητικές επιπτώσεις της αυξανόμενης πορείας του δημοσίου χρέους ενός κράτους (externalities). Με την ύπαρξη του μηχανισμού ελέγχου των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού αποφεύγονται οι αντιπληθωριστικές πολιτικές, τις οποίες αναγκάζονται να ακολουθήσουν όλα τα κράτη-μέλη της Ένωσης, όταν ένα κράτος-μέλος καταφεύγοντας στις διεθνείς χρηματαγορές ωθεί το επιτόκιο της Ε.Ε. προς τα πάνω. Μία ακόμη ευεργετική επίπτωση του ΣΣΑ είναι η ενσωμάτωση στην εγχώρια οικονομία των spillovers διεθνών επιτοκίων.⁹ Με άλλα λόγια το Σύμφωνο αντισταθμίζει την προκατάληψη περί ανεπαρκούς κινήτρου από μέρους των φορέων πολιτικής να λάβουν υπόψη τους την επίδραση που θα έχει ο δανεισμός τους στα επιτόκια των άλλων χωρών – μελών, όταν διαμορφώνουν τις εθνικές δημοσιονομικές τους πολιτικές. Τέλος, περιορίζει την πιθανότητα διακριτικής δημοσιονομικής πολιτικής για πολιτικούς λόγους.¹⁰ Αυτό σημαίνει ότι περιορίζει την τάση της κυβέρνησης να ασκεί επεκτατικές δημοσιονομικές πολιτικές και κατ'επέκταση να δημιουργεί ελλείμματα για την ικανοποίηση των προτιμήσεων των σημερινών της ψηφοφόρων, επιβαρύνοντας όμως τις μελλοντικές γενιές που θα κληθούν εν τέλει να πληρώσουν το υψηλό δημόσιο χρέος της τρέχουσας γενιάς. Γενικά, δεδομένης της αναμενόμενης –σύμφωνα με τη νέα κλασική οικονομική- ορθολογικής συμπεριφοράς και της επιλογής αριστοποίησης των χωρών της Ε.Ε., το ΣΣΑ θα συνέβαλε στην ομαλή λειτουργία της Ε.Ε., θα προστάτευε τη νομισματική ένωση από πιθανές πληθωριστικές πιέσεις σε περίπτωση δημοσιονομικής επέκτασης, η οποία θα επέβαλε αναπροσαρμογή της νομισματικής πολιτικής για να κρατηθεί η συναλλαγματική ισοτιμία σταθερή. Ωστόσο, η πραγματικότητα εξελίχθηκε κάπως πιο «κεϋνσιανά» από το αναμενόμενο, διαψεύδοντας τους υπερασπιστές του Συμφώνου και επιβεβαιώνοντας τους επικριτές του.

---

⁹ Β. Σιοκορέλης, "Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ: Μήπως έφτασε η ώρα για την αναθεώρησή του;", *Αγορά Χωρίς Σύνορα*, 13 (2) 2007: 122-136.

¹⁰ R. Beetsma, H. Uhlig, "An Analysis of the Stability Pact", *CEPR Discussion Papers*, No. 1669, 1997.

4. ΑΠΟ ΤΟ ΣΣΑ ΣΤΟ ΣΣΣΔ

α. Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΣΣΑ

Η βασικότερη κριτική που ασκείται στην οικονομική διακυβέρνηση της ΕΕ προέρχεται από τη σύγχρονη κεϋνσιανή ανάλυση, η οποία θεωρεί ότι η δημοσιονομική πολιτική έχει να επιτελέσει ένα ουσιαστικό ρόλο στη μακροοικονομική σταθεροποίηση της ευρωπαϊκής οικονομίας, καθώς αποτελεί ένα ουσιώδες συστατικό στην επίτευξη υψηλών επιπέδων συνολικής ζήτησης, που απαιτείται για τη διατήρηση υψηλών επιπέδων οικονομικής δραστηριότητας.¹¹ Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι δεν υποστηρίζεται μία μορφή εξομάλυνσης μακροχρονίων διακυμάνσεων με εφαρμογή συχνών (πιο συχνών από ετήσιων) αλλαγών στην πολιτική φόρων και δημοσίων δαπανών. Αντίθετα, υποστηρίζεται μία ριζική μεταρρύθμιση σύμφωνα με την οποία τα ελλείμματα προϋπολογισμού θα χρησιμοποιούνται για να υποστηρίξουν την συνολική ζήτηση, όταν αυτό είναι αναγκαίο.

Μια άλλη παράμετρος, που συνήθως αποσιωπάται στις συζητήσεις για την ευρωπαϊκή νομισματική πολιτική και την ΟΝΕ, γενικότερα, είναι ότι το ευρώ εφαρμόστηκε σε περιοχές με βασικές ανισότητες σε όρους δεικτών ανεργίας και κατά κεφαλήν εισοδήματος. Για παράδειγμα, η ανεργία τον Απρίλιο του 1998 κυμαινόταν από 2,1% στη κεντρική Πορτογαλία και 2,6% στην περιοχή Aaland της Φιλανδίας σε 27% στην Καλαβρία της Ιταλίας και 29,9% στην Ανδαλουσία της Νότιας Ισπανίας. Το δεύτερο βασικό στοιχείο, του οποίου στερείται το ΣΣΑ είναι οι απαραίτητοι θεσμικοί διακανονισμοί και όργανα οικονομικής πολιτικής, ώστε να επιτευχθεί πλήρης απασχόληση και μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη με τρόπο φιλικό προς το κοινωνικό σύνολο. Η επίτευξη της πλήρους απασχόλησης απαιτεί μία αξιοσημείωτη μείωση στις ανισότητες στον τομέα της ανεργίας μεταξύ των καρτών-μελών της Ε.Ε. και τη δημιουργία επαρκούς παραγωγικής δυνατότητας.

Τέλος, ένα βασικό στοιχείο που θα έπρεπε να ενσωματωθεί στο ΣΣΑ είναι η δημιουργία και υποστήριξη θεσμικών κανονισμών τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό

---

¹¹ P. Arestis, M. Sawyer (1998), "Reassuring the Role of Keynesian Policies for the New Millennium," *Macroeconomics*.

επίπεδο. Είναι σαφές πως υπάρχει η ανάγκη για συνεργασία των οικονομικών πολιτικών μεταξύ των κρατών-μελών και για εφαρμογή θεσμικών κανονισμών και πολιτικών σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Μέχρι τώρα ο μόνος θεσμός που ανταποκρίνεται στην ανάγκη αυτή είναι η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ).

(1) ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Ο διαχωρισμός οικονομικών και δημοσιονομικών αρχών και η αποκέντρωση των δεύτερων δυσκολεύει τη συνεργασία δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής. Η ΕΚΤ εστιάζει στον πληθωρισμό, ενώ η δημοσιονομική πολιτική ωθεί την οικονομία σε άλλη κατεύθυνση. Το ΣΣΑ επιλύει τυχόν διαφορετικές προσεγγίσεις μεταξύ των δύο πολιτικών εδραιώνοντας την κυριαρχία της νομισματικής αρχής (ΕΚΤ) επί των δημοσιονομικών αρχών (εθνικές κυβερνήσεις).

Η δημοσιονομική πολιτική υποβαθμίζεται στο επίπεδο της θεσμοθετημένης δημοσιονομικής πειθαρχίας με στόχο τη διασφάλιση της σταθερότητας του ευρώ και τη διασφάλιση της αποφυγής των ασύμμετρων διαταραχών. Η κυρίαρχη εκτίμηση είναι ότι η δημοσιονομική πειθαρχία δύναται να διασφαλίσει την αντιπληθωριστική πολιτική της ΕΚΤ και να λειτουργήσει αποτρεπτικά ως προς την εκδήλωση πιέσεων για χρηματοδοτική στήριξη κράτους-μέλους με προβλήματα χρέους.¹² Θεωρητικά, αν οι χώρες της ευρωζώνης εφάρμοζαν χαλαρή δημοσιονομική πολιτική, τότε η ΕΚΤ είτε θα αναπροσάρμοζε τη νομισματική της πολιτικής υιοθετώντας υψηλότερο πληθωρισμό, είτε θα αύξανε το βασικό επιτόκιο, ώστε να αντισταθμίσει τις πληθωριστικές πιέσεις, με αποτέλεσμα -στις δύο περιπτώσεις- την αποθάρρυνση των ιδιωτικών επενδύσεων και την επικείμενη ανατίμηση του ευρώ θα προκαλούσε χαμηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης στην ευρωπαϊκή οικονομία.¹³ Ωστόσο, πρώτον, δεν υπάρχει κάποιος λόγος να πιστεύουμε ότι ο ιδιωτικός τομέας θα δημιουργήσει επαρκή συνολική ζήτηση, ώστε να εξασφαλίσει την πλήρη απασχόληση. Συνεπώς, η πλήρης απασχόληση δύναται να απαιτεί ένα έλλειμμα προϋπολογισμού, το οποίο θα μετατρέπει τις ιδιωτικές αποταμιεύσεις σε επενδύσεις. Δεύτερον, παραβλέπεται η δρα-

¹² J.-P. Fitoussi, F. Saraceno, 2008. "Fiscal Discipline as a Social Norm: The European Stability Pact", *Journal of Public Economic Theory*, 10(6): 1143-1168.

¹³ Γ. Αργεΐτης, Α. Κορατζάνης, *Οικονομική Πολιτική Σταθεροποίησης και Αστάθεια στην ΟΝΕ*, Αθήνα: Παπαζήση, 2010, 98.

στικότητα της δημοσιονομικής πολιτικής στην ενεργοποίηση της συνολικής ζήτησης. Η δημοσιονομική πολιτική, η οποία θα μπορούσε να είναι ένα πολύ ισχυρό όπλο της Ε.Ε., υποτιμάται και η χρήση της περιορίζεται μόνο σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, η δομή της Ε.Ε., που είναι μια σχετικά κλειστή οικονομία ευνοεί την δημοσιονομική πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αφού πολύ μικρές διαρροές θα μπορούσαν να υπάρξουν στο εξωτερικό της από τυχόν τόνωση της ζήτησης.

Όπως προαναφέρθηκε, το ΣΣΑ τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο, ευνοεί ισοσκελισμένους ισολογισμούς (ή ακόμη καλύτερα πλεονάσματα) κατά τη διάρκεια ενός επιχειρησιακού κύκλου, ώστε την περίοδο ύφεσης το έλλειμμα να μην ξεπεράσει το ανώτατο όριο του 3%. Ένας ισοσκελισμένος προϋπολογισμός υπονοεί ότι το σύνολο των ιδιωτικών αποταμιεύσεων μείον τις επενδύσεις συν το εμπορικό έλλειμμα (εξωτερικός δανεισμός) ισούται με μηδέν. Ωστόσο, δεν υπάρχουν στοιχεία που να πιστοποιούν ότι τα υψηλά επίπεδα απασχόλησης συνδέονται με την ισότητα μεταξύ αποταμιεύσεων και επενδύσεων. Δεδομένης της παρούσας κατάστασης, η Ευρώπη παρουσιάζει ένα σημαντικό εμπορικό πλεόνασμα σε σχέση με τον υπόλοιπο κόσμο, που σημαίνει ότι υπάρχουν άλλες χώρες οι οποίες παρουσιάζουν εμπορικά ελλείμματα και δανείζονται από την Ευρώπη. Είναι αμφίβολο εάν ένα τέτοιο εμπορικό μοντέλο είναι βιώσιμο μακροπρόθεσμα, με τις ελλειμματικές χώρες να συνεχίζουν να συσσωρεύουν ελλείμματα.

Το 3% του ΑΕΠ ως ανώτατο όριο ελλείμματος προϋπολογισμού είναι καθαρά αυθαίρετο και βασίζεται στο μέσο όρο του μεριδίου των δημοσίων δαπανών κεφαλαίου ως ποσοστό του ΑΕΠ σε πολλές χώρες.¹⁴ Η λογική πίσω από αυτό το σενάριο είναι ότι με αυτό τον τρόπο οι τρέχουσες δαπάνες θα μπορούν να καλυφθούν από τα φορολογικά έσοδα. Από την άλλη μεριά, το ανώτατο όριο αυτό εξασθενίζει αισθητά την ικανότητα μίας οικονομίας να απορροφήσει τα μακροοικονομικά σοκ και να διατηρήσει υψηλά επίπεδα συνολικής ζήτησης. Καλό θα ήταν να μπορούν οι κυβερνήσεις να ελέγχουν οι ίδιες τα ελλείμματά τους όπως κρίνουν οι ίδιες αναγκαίο. Εξάλλου, η έκταση στην οποία μπορούν να δανειστούν τα διαφορετικά κράτη μπορεί

---

¹⁴ P. Arestis, K. McCauley, M. Sawyer, "Is there an Alternative to the Stability and Growth Pact?" *Jerome Levy Economics Institute of Bard College, Public Policy Brief*, No. 63, 2001.

να περιορίζεται από τις χρηματαγορές με βάση τις αξιολογήσεις πιστοληπτικής ικανότητας.

Οι κανόνες που καθορίζουν ένα συγκεκριμένο όριο στο δανεισμό ενός κράτους αποτυγχάνουν να αναγνωρίσουν ότι ο δανεισμός εξυπηρετεί σαν μηχανισμός διασποράς του κόστους προσαρμογής στα μακροοικονομικά σοκ και του φορολογικού βάρους που συνδέεται με τις δημόσιες επενδύσεις για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Τα κίνητρα πίσω από την υιοθέτηση δημοσιονομικών περιορισμών από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και η ενίσχυσή τους μέσα από το ΣΣΑ είναι αμφίβολα, δεδομένης της απουσίας περιορισμών στο δανεισμό στις υπάρχουσες νομισματικές ενώσεις.¹⁵

Μία ζώνη ενιαίου νομίσματος επιβάλλεται να έχει μια κεντρική ή ομοσπονδιακή κυβέρνηση, η οποία μέσα από το πρόγραμμα φόρων και δημοσίων δαπανών της να αναδιανέμει το εισόδημα από τις πλουσιότερες στις φτωχότερες περιοχές, είτε σαν αυτόματη συνέπεια προοδευτικής φορολόγησης και συστήματος κοινωνικής ασφάλισης είτε σαν συγκεκριμένες ενέργειες πολιτικής. Σε περίπτωση απουσίας του μηχανισμού αναδιανομής του εισοδήματος, οι οικονομίες προσαρμόζονται στα διαφορετικά σοκ και στην άνιση οικονομική απόδοση μέσα από μείωση της οικονομικής δραστηριότητας, υποβάθμιση των συνθηκών διαβίωσης ή/και εξωτερική μετανάστευση. Υπάρχει επομένως, η ανάγκη για ανάπτυξη μιας ευρύτερης φορολογικής βάσης με σύστημα προοδευτικής φορολόγησης και αναδιανομή των φορολογικών εσόδων από τις πλουσιότερες στις φτωχότερες περιοχές, κάτι το οποίο αποδεδειγμένα δεν επιτυγχάνεται με το ΣΣΑ.

Συνοπτικά, οι βασικές προτάσεις στο κομμάτι της δημοσιονομικής πολιτικής, που το ΣΣΑ θα μπορούσε να ενσωματώσει προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα του είναι οι εξής:

1. Οι παρόντες περιορισμοί σε ό,τι αφορά τους εθνικούς προϋπολογισμούς θα έπρεπε να αρθούν και οι εθνικές κυβερνήσεις να καθορίζουν τη δημοσιονομική

---

¹⁵ B. Eichengreen, "What to do with the Stability Pact?", *Intereconomics*, January/February 2003.

πολιτική τους όπως κρίνουν κατάλληλο με βάση τις οικονομικές συγκυρίες και την αντίληψη κόστους-οφέλους.

2. Οι θεσμικοί κανονισμοί για τη συνεργασία των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών επιβάλλεται να ενισχυθούν.
3. Οι θεσμικές διατάξεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο κρίνεται αναγκαίο να αναπτυχθούν για την εφαρμογή μίας ευρωπαϊκής δημοσιονομικής πολιτικής και να εξασφαλιστεί ότι οι νομισματικές αρχές της ΕΚΤ δεν είναι οι μόνες κυρίαρχες στη χάραξη νομισματικής πολιτικής.

(2) ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΚΤ

Το βασικό εργαλείο νομισματικής πολιτικής είναι ο καθορισμός ενός βραχυχρονίου επιτοκίου-κλειδιού από την κεντρική τράπεζα, παρά ο άμεσος (ή έμμεσος) έλεγχος της προσφοράς χρήματος. Ωστόσο, στις βιομηχανοποιημένες οικονομίες η χρήση πιστωτικού χρήματος και τα δάνεια, όπως δημιουργήθηκαν από το τραπεζικό σύστημα επιτρέπουν στους δρώντες την κατοχή του εκάστοτε επιθυμητού ποσού χρήματος. Σε μία τέτοια οικονομία ο πληθωρισμός δεν αποτελεί ένα καθαρά μονεταριστικό φαινόμενο. Αντιθέτως, προκύπτει από τη διαμάχη για τη διανομή του εθνικού εισοδήματος και την έλλειψη επαρκούς παραγωγικής ικανότητας (σε σχέση με το επίπεδο της συνολικής ζήτησης). Αυτό σημαίνει ότι η δίκαιη κατανομή εισοδήματος και η δημιουργία επαρκούς παραγωγικής ικανότητας από τις επενδύσεις, συνθέτουν σημαντικά στοιχεία αντιπληθωριστικής πολιτικής. Παρ' όλ' αυτά το ΣΣΑ χρησιμοποιεί τα επιτόκια για να ελέγξει τον πληθωρισμό, με φυσικά επιβλαβή αποτελέσματα στη μελλοντική πορεία του πληθωρισμού. Ομοίως, η σφιχτή νομισματική πολιτική θα έχει καταστροφικά αποτελέσματα στη μελλοντική ανάπτυξη, στην παραγωγική ικανότητα και ως εκ τούτου, στην ικανότητα της οικονομίας να φτάσει υψηλά επίπεδα απασχόλησης χωρίς πληθωριστικές πιέσεις.

Μία άλλη οπτική του πληθωρισμού είναι ότι δεν προκαλείται από νομισματική επέκταση, αλλά μία νομισματική επέκταση (κυρίως με τη μορφή της έξαρσης στον τρα-

πεζικό δανεισμό), συμβαίνει για να χρηματοδοτήσει αυξημένες δαπάνες. Υπάρχουν μία διττή προσέγγιση για τον έλεγχο του πληθωρισμού χωρίς να χρησιμοποιείται η νομισματική πολιτική:

- Πρώτον, θεσμικές διατάξεις πρέπει να αναπτυχθούν για το συλλογικό καθορισμό των μισθών, που θα ελαχιστοποιεί τις διαμάχες πάνω στη διανομή του εισοδήματος. Υπάρχει ένα σύνολο χωρών της Ε.Ε (Αυστρία, Γερμανία και πιο επιτυχώς η Νορβηγία), από τις οποίες συμπεραίνουμε ότι οι συγκεντρωτικές θεσμικές διατάξεις είναι ευνοϊκές στο σχετικά χαμηλό πληθωρισμό.
- Δεύτερον, απαιτείται να δημιουργηθεί μία λειτουργική οικονομία, η οποία θα οδηγήσει στο συνδυασμό χαμηλού πληθωρισμού και υψηλών επιπέδων οικονομικής δραστηριότητας. Αυτό προϋποθέτει την αύξηση του γενικού επιπέδου παραγωγικής ικανότητας, ειδικά στις λιγότερο ευημερούσες περιοχές της Ε.Ε. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος, οι λειτουργίες της European Investment Bank πρέπει να επαναπροσδιοριστούν για να εξασφαλίσουν υψηλά ποσοστά παγίου κεφαλαίου, κατάλληλα τοποθετημένα κατά μήκος της Ευρώπης.

Ο βασικός κίνδυνος επί του παρόντος είναι ο αποπληθωρισμός σε όρους χαμηλού επιπέδου ζήτησης και πτωτικών τιμών, παρά ο πληθωρισμός που έχει φτάσει σε χαμηλά επίπεδα και στην Ευρώπη και παγκοσμίως. Οι κεντρικές τράπεζες έχουν ένα εύρος ρόλων που συνδέονται με τη ρύθμιση και τη σταθερότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος, κάτι που δε φαίνεται να ισχύει για την ΕΚΤ. Υπό το πλαίσιο του κοινού νομίσματος, ούτε η ΕΚΤ λειτουργεί σαν δανειστής ύστατης ανάγκης (αν και υπάρχει αυτή η δυνατότητα, σύμφωνα με τα άρθρα 17 και 18 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας) ούτε υπάρχει κάποιος μηχανισμός διαχείρισης κρίσεων. Ο σχεδιασμός της ευρωζώνης από την αρχή, αλλά και η λειτουργία της από τα πρώτα χρόνια έδειξε ότι δεν θα ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει μια κρίση. Δεδομένου ότι η ευρωζώνη συνίσταται από χώρες-μέλη με διαφορετικές οικονομίες, πολιτικά συστήματα και διαφορετικά θεσμικά πλαίσια ενώ, οι κρίσεις είναι εγγενές χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος κυρίως τα τελευταία χρόνια, με την απελευθέρωση των

κεφαλαιακών ροών, την αλληλεξάρτηση των οικονομιών και των χρηματοπιστωτικών συστημάτων, θα έπρεπε να υπάρχει σχετική πρόβλεψη για ένα μηχανισμό διαχείρισης κρίσεων. Στην παρούσα κατάσταση, οι εθνικές τράπεζες διατηρούν τον εποπτικό τους ρόλο, ενώ η ΕΚΤ υιοθετεί ένα γενικό νομισματικό έλεγχο. Σε περίπτωση τραπεζικής κρίσης, όπως και έγινε, οι δύο ρόλοι συγκρούονται, με τις εθνικές τράπεζες από τη μία να λειτουργούν σα δανειστές ύστατης στιγμής και να θέλουν να παράσχουν ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα και την ΕΚΤ από την άλλη να θέλει να συγκρατήσει τον πληθωρισμό και την προσφορά χρήματος. Ωστόσο, όπως έχει δείξει η εμπειρία χωρών στις οποίες εκδηλώθηκαν τραπεζικές κρίσεις (αν και όχι δημοσιονομικές) όπως οι ΗΠΑ, η Σουηδία, η Νορβηγία και η Φιλανδία, η παροχή ρευστότητας από την κεντρική τράπεζα, η οποία βέβαια αντιστρεφόταν μετά την πάροδο της κρίσης, συνδεόταν με αποπληθωρισμό και όχι με πληθωρισμό στις χώρες αυτές.¹⁶

Αξιοσημείωτη είναι και η ευθύνη της ΕΚΤ πέρα από τη σταθερότητα των τιμών, περί τραπεζικής εποπτείας. Ωστόσο, υπάρχει ουσιαστικό πρόβλημα στην υλοποίηση του ρόλου της αυτού, αφού η δράση της είναι μόνο προληπτικής και συμβουλευτικής φύσης, δεδομένης της μη δέσμευσης των τραπεζών να ακολουθήσουν τις οδηγίες και επισημάνσεις της, σύμφωνα με το άρθρο 15 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

Σύμφωνα με την παρούσα μορφή της Ε.Ε., η ΕΚΤ συνιστά το μόνο όργανο που μπορεί να ασκήσει νομισματική πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο και μάλιστα δεν θεωρείται ιδιαίτερα αντιπροσωπευτικό και δημοκρατικό. Η συμμετοχή στο Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) των διευθυντών θα ήταν καλό να διευρυνθεί με τη συμμετοχή διαφορετικών βιομηχανικών κλάδων (όχι μόνο από τον τραπεζικό τομέα και Υπουργεία) ενώ, παράλληλα, θα μπορούσε να αυξηθεί η διαφάνεια στις διαδικασίες και αποφάσεις του λογοδοτώντας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Στο ρόλο της ΕΚΤ σημαντική μπορεί να είναι η συμβολή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων μέσα από την ενίσχυση των μακροχρόνιων επενδύσεων και της παροχής χρηματοδότη-

---

¹⁶ B. Eichengreen, C. Wyplosz, "The Stability Pact: More than a minor nuisance?", *CEPR and NBER, Graduate Institute of International Studies, Geneva and CERP* 1998.

σης, όπου είναι αναγκαίο. Επιβάλλεται μία αναθεώρηση του ρόλου της με διαφοροποιημένες πολιτικές, που θα επιτρέπουν στις λιγότερο ευημερούσες περιοχές να φθάσουν στο επίπεδο των πιο ευημερουσών προωθώντας υψηλότερα επίπεδα απασχόλησης και οικονομικής δραστηριότητας.

β. ΤΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΑ ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΥΜΦΩΝΟΥ

Ένας βασικός παράγοντας ο οποίος δημιουργεί προβλήματα στη ζώνη του ευρώ είναι η έλλειψη οικονομικής συμμετρίας. Με άλλα λόγια οι οικονομίες της ευρωζώνης δεν είναι ομοειδείς και επομένως, υφίστανται ασύμμετρα τα οικονομικά σοκ. Ένα επιτόκιο που διαμορφώνεται από την ΕΚΤ για το σύνολο των κρατών, παρά για κάθε κράτος μεμονωμένα., τα τραπεζικά συστήματα, η οικονομική κατάσταση και οι οικονομικές θεσμικές διατάξεις ποικίλουν ευρέως εντός της ευρωζώνης, προφανώς δεν είναι η λύση στα προβλήματα οικονομικής ασυμμετρίας. Για παράδειγμα, η χρήση μακροπρόθεσμων οικονομικών συμβολαίων, τα οποία «θωρακίζουν» το δανειστή από τις βραχυχρόνιες διακυμάνσεις των επιτοκίων είναι πιο διαδεδομένα σε κάποιες χώρες παρά σε άλλες και τέτοιες διαφορές στη δομή των χρηματαγορών θα καθυστερήσουν τον αντίκτυπο της νομισματικής πολιτικής στη συνολική ζήτηση σε αυτές τις χώρες.¹⁷ Συνεπώς, υφίσταται η ανάγκη για ενσωμάτωση στο ΣΣΑ μηχανισμών αντιμετώπισης των πιθανών ασύμμετρων οικονομικών σοκ εντός της ευρωζώνης. Τέτοιοι μηχανισμοί μπορεί να είναι:

1. Η ευελιξία της αγοράς εργασίας με την έννοια των μισθών και της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού από τη χώρα, που λόγω ύφεσης διαθέτει πλεόνασμα εργατικού δυναμικού προς την χώρα, η οποία γνωρίζει ανάπτυξη και έχει ζήτηση για εργατικά χέρια.
2. Κυρίως σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο, ένας κοινός προϋπολογισμός ή κοινός μηχανισμός μεταφοράς πόρων, στον οποίο η χώρα η οποία γνωρίζει ανάπτυξη και έχει αυξημένα φορολογικά έσοδα θα συνεισφέρει περισσότερο και μέρος αυτών των εσόδων θα διοχετευτούν στην χώρα η οποία έχει λόγω ύφεσης μειωμένα έσοδα, αλλά ταυτόχρονα αυξημένες δαπάνες, καθώς λό-

---

¹⁷ Arestis, McCauley and Sawyer, ό.π.

γω της ύφεσης θα πρέπει να καταβάλει περισσότερα κοινωνικά επιδόματα, όπως για παράδειγμα επιδόματα ανεργίας.¹⁸

Η υποχρέωση των οικονομικών αρχών των κρατών-μελών να ισοσκελίζουν τους κρατικούς προϋπολογισμούς τους και να μη δημιουργούν νέα δημόσια χρέη αντικείται στη λογική της λειτουργίας των κυβερνήσεων ως παράγοντες ανάπτυξης και στήριξης των δημόσιων επενδύσεων. Φυσικά, δεν υποστηρίζεται η αλόγιστη σπατάλη των πόρων του δημοσίου τομέα. Ωστόσο, ο φόβος συσσώρευσης μεγάλου χρέους δρα σε βάρος των επενδύσεων και κατ' επέκταση σε βάρος του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης. Οι κυβερνήσεις μέσα από τις δημόσιες δαπάνες υλοποιούν σημαντικά επενδυτικά προγράμματα π.χ. υποδομών, από τα οποία θα επωφεληθούν και οι επόμενες γενιές. Η μεταφορά ενός μέρους του κόστους αυτών των επενδύσεων στις επόμενες γενιές μέσα από τη έλλογη αύξηση του δημοσίου χρέους είναι μία ορθολογική στρατηγική. Η αντίθετη από αυτή στρατηγική, δηλαδή η περιστολή των δημοσίων δαπανών και ο περιορισμός των δημοσίων επενδύσεων δημιουργεί στασιμότητα, κάτι που δε συνάδει με τη λογική Σταθερότητας και Ανάπτυξης του Συμφώνου και το καθιστά μη βιώσιμο.

Επιπροσθέτως, πέρα από τις κυρώσεις που προβλέπει, απουσιάζει η κάποιας μορφής «ανταμοιβή» για τις χώρες που συμμορφώνονται με την προβλεπόμενη δημοσιονομική συμπεριφορά. Με άλλα λόγια, οι χώρες που διατηρούν ισοσκελισμένους ή πλεονασματικούς προϋπολογισμούς ή οι χώρες που μετά τις υποδείξεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πέτυχαν τη δημοσιονομική τους εξυγίανση δεν έχουν κίνητρα άσκησης λιγότερο δημοσιονομικής πολιτικής, αφού ακόμη και αν δεν υπήρχαν προβλήματα στην εφαρμογή του, η λειτουργία του ΣΣΑ είναι καθαρά αποτρεπτική.

γ. Η ΑΝΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΣΣΑ

Όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση σχεδιάστηκε, υπήρχαν σοβαρές ανησυχίες για κράτη-μέλη που πιθανόν επωφελοόμενα από τα ευνοϊκά επιτόκια, θα δημιουργούσαν μεγάλα δημοσιονομικά ελλείμματα που με τη σειρά τους θα τροφοδοτούσαν

---

¹⁸ B. Coeure, J. Pisani-Ferry, "Fiscal Policy in EMU: Towards a Sustainability and Growth Pact?", *Oxford Review of Economic Policy*, 21 (4).

τον πληθωρισμό στην ευρωζώνη και την ΕΚΤ να αυξήσει τα επιτόκια σε βάρος των επενδύσεων και της κατανάλωσης σε όλη την Ε.Ε. Όπως προαναφέρθηκε, το ΣΣΑ στόχευε στην επίτευξη της δημοσιονομικής πειθαρχίας, δηλαδή τον συντονισμό των δημοσιονομικών πολιτικών που παρέμειναν στα χέρια των εθνικών κυβερνήσεων. Σε περίπτωση επανειλημμένης μη συμμόρφωσης κάποιας χώρας με τον κανόνα του 3% και με τις υποδείξεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η τελευταία (εξαιρούμενης της ιδιάζουσας περίπτωσης) έπρεπε να προβεί στην εφαρμογή κυρώσεων και συγκεκριμένα, να επιβάλλει στη χώρα τη χρηματική καταβολή σε προκαθορισμένο σταθερό ποσοστό 0,2% του ΑΕΠ και μεταβλητό ποσοστό σύμφωνα με το ύψος του ελλείμματος και για τα επόμενα χρόνια, κατά την κρίση της, πρόστιμα με ανώτατο όριο το 0,5% του ΑΕΠ. Ωστόσο, οι προβλεπόμενες κυρώσεις δεν εφαρμόστηκαν ποτέ και για καμία χώρα.

Εδώ είναι αναγκαίο να τονιστεί πως ο βασικός στόχος του ΣΣΑ ήταν αναμφισβήτητα χρήσιμος για την εξυγίανση κυρίως των πιο αδύναμων κρατών. Η λογική της μείωσης του χρέους και του ελλείμματος με σκοπό την αύξηση της ευελιξίας και των δυνατοτήτων λειτουργίας του εθνικού προϋπολογισμού ως αυτόματου σταθεροποιητή στα πλαίσια του Συμφώνου θα μπορούσε να έχει ευεργετικά αποτελέσματα για χώρες με πολύ υψηλό χρέος για παράδειγμα την Ελλάδα. Ωστόσο, για χώρες με δημόσιο χρέος που δεν υπερέβαινε το 60% του ΑΕΠ, ο στόχος του συνεχώς μειούμενου λόγου του δημοσίου χρέους προς το ΑΕΠ δεν βασιζόταν σε καμία οικονομική αιτιολόγηση και δεν παρουσίαζε καμία αναπτυξιακή προοπτική. Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε το 60% του ΑΕΠ επιλέχθηκε ως ανώτατο όριο αυθαίρετα, επειδή την εποχή που θεσπίστηκε ο εν λόγω κανόνας αποτελούσε το μέσο όρο δημοσίου χρέους στα ευρωπαϊκά κράτη.

Η Γερμανία, η οποία πρωτοστάτησε στη δημιουργία του ΣΣΑ κυρίως με στόχο τη αποτροπή της χαλάρωσης της δημοσιονομικής πολιτικής των χωρών του Νότου, ήταν και η δεύτερη χώρα η οποία παραβίασε το Σύμφωνο και μάλιστα, παρέμεινε «ατιμώρητη». Όταν το 2001 το επιχειρηματικό κλίμα επιδεινώθηκε, χώρες-υπέρμαχοι του ΣΣΑ βρέθηκαν σε δυσμενή θέση όσον αφορά τη εκπλήρωση του κανόνα του ισοσκελισμένου προϋπολογισμού, όπως πρόσταζε το Σύμφωνο. Θεωρητι-

κά, θα έπρεπε να μπορούν να μειώσουν τα διαρθρωτικά τους ελλείμματα, αυξάνοντας παράλληλα τα κυκλικά ελλείμματα, αφού η ζήτηση ήταν ανεπαρκής.¹⁹ Ωστόσο, στην πραγματικότητα, και η Γερμανία και η Γαλλία εφάρμοσαν φορολογικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες αύξησαν τα διαρθρωτικά ελλείμματα, θέτοντας όχι οικονομικό αλλά ζήτημα δυσκολίας από πολιτικής άποψης για την εφαρμογή του Συμφώνου. Κατά χρονολογική σειρά οι χώρες που παραβίασαν το ΣΣΑ χωρίς να υποστούν τις προβλεπόμενες κυρώσεις σύμφωνα με τη διαδικασία υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος είναι η Πορτογαλία με 4,4% του ΑΕΠ το 2001 (η οποία όμως συμμορφώθηκε), η Γερμανία με 3,5% του ΑΕΠ το 2002, Η Γαλλία με 3,2% του ΑΕΠ το 2002, η Ελλάδα με 6,6% του ΑΕΠ το 2004 και άλλα περιστατικά στα οποία δεν δόθηκε τόση έκταση όσο στα προαναφερθέντα όπως η Ιταλία, η Μάλτα, η Ουγγαρία, η Τσεχία, η Κύπρος και η Σλοβακία το 2004 και το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ρουμανία το 2008.²⁰

Η ίδια η φύση του ΣΣΑ είχε περισσότερο συμβουλευτικό παρά δεσμευτικό χαρακτήρα με αποτέλεσμα να παρατηρηθεί μικρή σύγκλιση. Για παράδειγμα, το δημοσιονομικό έλλειμμα στην περίοδο 2000-2007 σε ποσοστό του ΑΕΠ παρουσιάζει πολύ μεγάλες αποκλίσεις καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ των χωρών. Χώρες όπως η Ιταλία και η Ελλάδα για παράδειγμα, οι οποίες διαχρονικά είχαν σημαντικά επίπεδα δημοσίου χρέους, διατήρησαν τα ίδια επίπεδα και μετά την είσοδό τους στην Ευρωζώνη. Ενώ άλλες χώρες, όπως η Πορτογαλία και η Γερμανία, τελικά αύξησαν το χρέος τους κατά τη διάρκεια παραμονής τους στην Ευρωζώνη και ξεπέρασαν και το όριο του 60% που ετέθη από το Μάαστριχτ.²¹ Ωστόσο, εδώ πρέπει να τονίσουμε ότι αφότου η Γερμανία και η Γαλλία ξεπέρασαν το όριο του 3%, το ευρώ ενισχύθηκε κατά 30%. Φαίνεται ότι τα «υπερβολικά ελλείμματα» αυτά δεν επηρέασαν αρνητικά τη σταθερότητα της ευρωζώνης, όπως είχε προβλεφθεί από πολλούς οικονομολόγους.

---

¹⁹ S. Collignon, "The end of the Stability and Growth Pact?", European Institute, London School of Economics, IEEP (2004) 1:15.

²⁰ R. Baldwin, C. Wyplosz, *The Economics of European Integration*, 3rd edition.

²¹ P. Bofinger, "Should the European Stability and Growth Pact be Changed?", *The Stability and Growth Pact Neglects the Policy Mix between Fiscal and Monetary Policy* (Forum).

Η αναστολή της εφαρμογής του Συμφώνου από τις δύο ισχυρότερες οικονομίες της ευρωζώνης μειώνει την αξιοπιστία του και επιτρέπει σε κάθε κράτος-μέλος να θεωρήσει αναφαίρετο δικαίωμά του την αναστολή της εφαρμογής των κυρώσεων του ΣΣΑ, σε περίπτωση που λόγω αντίστοιχων συνθηκών με αυτές που αντιμετώπισαν η Γερμανία και η Γαλλία αναγκαστεί μελλοντικά να αυξήσει το έλλειμμα του άνω του επιτρεπτού 3% του ΑΕΠ.

Επίσης, σημαντική ήταν και η αποτυχία του ΣΣΑ στη επίτευξη σύγκλισης της ανταγωνιστικότητας μεταξύ των περιφερειών Βορρά και Νότου και αυτό ήταν κάτι ήδη διαπιστωμένο πριν το ξέσπασμα της κρίσης. Οι χώρες του Νότου παρουσίαζαν συνεχώς επιδεινούμενα ελλείμματα ισοζυγίων, ενώ οι χώρες του Βορρά συνέχιζαν να είναι πλεονασματικές. Δεδομένου του ενιαίου νομίσματος, όλες οι δημοσιονομικές αποφάσεις στην ευρωζώνη έχουν πιθανή επίδραση στις τιμές, στα επιτόκια και στις συναλλαγματικές ισοτιμίες. Ωστόσο, η δυνατότητα των ευρωπαίων να ελέγχουν τις επιδράσεις αυτές είναι μόνο έμμεση, μέσα από τις εθνικές κυβερνήσεις.

Πέρα από το εργατικό κόστος, που αποτελεί έναν αρκετά σημαντικό παράγοντα ανταγωνιστικότητας, (αλλά όχι το μοναδικό όπως αποδεικνύει η περίπτωση της Φιλανδίας που παρουσίασε σημαντική αύξηση των αποδοχών ανά εργαζόμενο και παράλληλα, υψηλά πλεονάσματα λόγω πολύ υψηλής παραγωγικότητας), στο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα των χωρών του Βορρά έναντι του Νότου σημαντικό ρόλο έπαιξε και μια μεγάλη διαφοροποίηση στα επίπεδα πληθωρισμού. Οι χώρες του Νότου, είχαν σημαντικά υψηλότερα επίπεδα πληθωρισμού και λόγω του υψηλού τους πληθωρισμού είχαν μειωμένα πραγματικά επιτόκια την ίδια περίοδο, το οποίο διευκόλυνε πάρα πολύ την δημιουργία φούσκας στα ακίνητα και τις χρηματοπιστωτικές αγορές, καθώς υπήρχε φθηνό και εύκολο χρήμα, το οποίο βρήκε διέξοδο σε αυτά τα συγκεκριμένα περιουσιακά στοιχεία και βέβαια, σε αυτές τις φούσκες οφείλεται, η κατάρρευση και η κρίση σε χώρες όπως η Ισπανία και η Ιρλανδία.²²

---

²² Ομιλία Δ. Κατσίκας στα πλαίσια της Ημερίδας με τίτλο: « Το Ευρώ και το Σύμφωνο Σταθερότητας: Αξιολόγηση και Προοπτικές», που διοργάνωσε το Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, 4 Δεκεμβρίου 2002.

Αποτέλεσμα του αναποτελεσματικού πλαισίου διακυβέρνησης και των αποκλιόντων οικονομικών μεγεθών ήταν μία σειρά πολύ διαφορετικών επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής κρίσης στις διάφορες χώρες της ευρωζώνης. Η κρίση αυτή πέρα από το ότι ανέδειξε τα προβλήματα οικονομικής ασυμμετρίας, έφερε στην επιφάνεια άλλες δύο δυσχερείς πτυχές της αναποτελεσματικής λειτουργίας και του πλαισίου διακυβέρνησης της. Πρώτον, διαπιστώθηκε ότι, ενώ οι χρηματοπιστωτικές αγορές της Ευρώπης προχωρούσαν σε μια ολοκλήρωση, κυρίως σε επίπεδο συναλλαγών μεταξύ χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, η ολοκλήρωση σε επίπεδο θεσμικό, ρύθμισης και εποπτείας παρέμεινε κατακερματισμένη στις διάφορες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης με αποτέλεσμα να μην επιτρέπει τη δημιουργία αποτελεσματικών υπερεθνικών δομών διακυβέρνησης και οι περιορισμένες δυνατότητες για τον κοινό προϋπολογισμό (ο οποίος παραμένει γύρω στο 1%) δεν χρησιμοποιήθηκαν αποτελεσματικά με στόχο τη δημοσιονομική σταθεροποίηση της Ε.Ε. Δεύτερον, αναδείχθηκε η παντελής έλλειψη μηχανισμών αντιμετώπισης κρίσεων, η οποία επιδείνωσε τα αποτελέσματα της κρίσης. Ενδεικτικό αυτής της έλλειψης είναι ότι ο EMS δημιουργήθηκε και λειτούργησε το 2012 αντί του 2013, που ήταν η αρχική σχεδίαση μετά την επιδείνωση της κρίσης.

Συνοψίζοντας, όπως προαναφέρθηκε, το ΣΣΑ είχε ορισμένες διαρθρωτικές αδυναμίες στη σχεδιάσή του, με αποτέλεσμα να αποδειχθεί ανεπαρκές στο συντονισμό και των οικονομικών πολιτικών των χωρών-μελών και των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών με στόχο την επίτευξη δημοσιονομικής πειθαρχίας. Απόδειξη αυτού ήταν ο μειωμένος ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης στην Ε.Ε. καθώς, και η οικονομική επιδείνωση που παρατηρήθηκε σε κάποιες χώρες, λόγω του περιοριστικού τρόπου εφαρμογής του. Η διαπίστωση αυτή οδήγησε στη δημιουργία μίας νέας συνθήκης, η οποία ήταν αναμενόμενο να έχει στόχευση προς τη «θεραπεία» των αδυναμιών του ΣΣΑ και όχι την επιδείνωσή τους. Με άλλα λόγια, η νέα Συνθήκη, η Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΣΣΣΔ) όπως ονομάστηκε, προκειμένου να δημιουργήσει καλύτερες προοπτικές για τη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών και τη μείωση της αβεβαιότητας που επικρατεί στην Ευρώπη και να έχει την αποδοχή και των επικριτών

του ΣΣΑ αναμενόταν να κινηθεί με γνώμονα κάποιες βασικές κατευθυντήριες γραμμές:

- Να δοθεί έμφαση στο δημόσιο χρέος αλλά, να υπάρχει διαφοροποίηση στο χειρισμό της κατάσταση κάθε χώρας ανάλογα με το αρχικό επίπεδο χρέους και του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξής της.
- Να λαμβάνεται υπόψη η φάση του οικονομικού κύκλου στον οποίο βρίσκεται η χώρα, αλλά και οι ειδικές συνθήκες (π.χ. πληθωρισμός, γήρανση του πληθυσμού, ανάγκη νέων επενδύσεων) που επικρατούν σε αυτή πριν την πρόταση ή λήψη οποιωνδήποτε μέτρων.
- Η αναπτυξιακή βοήθεια να δίνεται με τη μορφή στρατηγικών επενδύσεων που να αποσκοπούν στην ανάπτυξη και το προληπτικό σκέλος του συμφώνου να καταστεί πιο αποτελεσματικό.
- Να αναθεωρηθεί η ρήτρα «εξαιρετικών περιστάσεων» » και να συμπεριληφθεί η καθιέρωση ενός μέγιστου ορίου μακροπρόθεσμης αύξησης της δημόσιας δαπάνης ανάλογα με την οικονομική συγκυρία που βρίσκεται κάθε χώρα.
- Να μη λαμβάνεται υπόψη το δημοσιονομικό έλλειμμα των κρατών, για να δοθεί αναπτυξιακή βοήθεια μέσω της προώθησης των ιδιωτικών και δημοσίων επενδύσεων.

5. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΩΝ ΔΥΟ ΣΥΜΦΩΝΩΝ (ΣΣΑ ΚΑΙ ΣΣΣΔ) ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΝΤΟΣ Ε.Ε.

Η λογική του ΣΣΑ και πλέον του νέου Συμφώνου (ΣΣΣΔ) μπορεί να αναλυθεί υπό το πρίσμα της βασικής θεωρητικής του αφετηρίας, του λεγόμενου “νέου μονεταρισμού”.²³ Το μοντέλο του «νέου μονεταρισμού» προσδιορίζεται από την πολιτική φιλοσοφία του οικονομικού φιλελευθερισμού και αποτελεί θεωρητικό προϊόν της σύνθεσης του μονεταρισμού, των ορθολογικών προσδοκιών και των νέων-κλασικών

---

²³ P. Arestis, M. Sawyer, (1998), "Reassuring the Role of Keynesian Policies for the New Millennium", *Macroeconomics*.

οικονομικών με τα νέα-κεϋνσιανά οικονομικά και τη θεωρία των πραγματικών οικονομικών κύκλων.²⁴ Οι βασικές αρχές της εν λόγω θεωρίας μπορούν να συνοψισθεί σε ορισμένες βασικές αρχές, ήτοι:²⁵

- Κάθε καπιταλιστική οικονομία τείνει στη μακροχρόνια ισορροπία της, ενώ οι βραχυχρόνιες διακυμάνσεις, που εκδηλώνονται με αποκλίσεις από το «φυσικό» επίπεδο παραγωγής, οφείλονται σε ακαμψίες στις αγορές εργασίας και προϊόντων.
- Οι πολιτικοί και οι δημοκρατικές διαδικασίες γενικά δεν είναι αξιόπιστες, καθώς οδηγούν σε βραχυπρόθεσμες τονωτικές “ενέσεις” στην οικονομία (π.χ. μείωση της ανεργίας μέσω αύξησης των κρατικών δαπανών), οι οποίες όμως είναι επιβλαβείς μακροπρόθεσμα (π.χ. αύξηση πληθωρισμού).²⁶ Αντιθέτως, οι ειδήμονες μέσα από τις κεντρικές τράπεζες δεν υπόκεινται σε πολιτικές πιέσεις, ούτε στοχεύουν στη βραχυπρόθεσμη αύξηση της δημοτικότητάς τους. Δεδομένου αυτού, δύναται να κινηθούν βάσει μακροπρόθεσμων προοπτικών και γι’ αυτό, αναβαθμίζονται σε βασικό θεσμό διαμόρφωσης της μακροοικονομικής συγκυρίας και της βραχυχρόνιας σταθεροποιητικής δυνατότητας των καπιταλιστικών οικονομιών.
- Η ανεργία δεν αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα ανεπαρκούς ζήτησης, αλλά ως διαρθρωτικό φαινόμενο που συνδέεται με ακαμψίες στην αγορά εργασίας. Το πραγματικό ποσοστό της ανεργίας κυμαίνεται γύρω από ένα καθοριζόμενο από την πλευρά της προσφοράς ποσοστό ισορροπίας της ανεργίας, γνωστό ως δείκτης NAIRU (μη επιταχυνόμενος ρυθμός πληθωρισμού της ανεργίας). Το επίπεδο του NAIRU μπορεί να επηρεαστεί θετικά από μια «ευέλικτη» αγορά εργασίας, αλλά δεν επηρεάζεται από το επίπεδο της συνολικής ζήτησης ή το ποσό της παραγωγικής ικανότητας.

---

²⁴ Woodford, 2009, Blanchard, 2008, Goodfried 2007, Taylor 2000, 1997, McCallum, 2001, Meyer, 2001, Goodfried και King, 1997.

²⁵ Ακολουθούμε τη σύνοψη που κάνουν οι Αργεΐτης – Κορατζάνης, ό.π., 26 κ.ε.

^{26, 3} Arestis, McCauley and Sawyer, ό.π.

- Στη μακροχρόνια περίοδο, στις αυτορυθμιζόμενες καπιταλιστικές οικονομίες, αναγνωρίζεται η ουδετερότητα του χρήματος και ο ρόλος της δημοσιονομικής πολιτικής είναι καθαρά συμπληρωματικός στο στόχο της νομισματικής πολιτικής να επιτύχει σταθερότητα των τιμών με προέκταση αυτού την επιτυχία σταθεροποίησης των εθνικών οικονομιών από εξωγενείς και ασύμμετρες διαταραχές. Υπάρχει απόλυτη συσχέτιση με το μοντέλο του Warlas, σύμφωνα με το οποίο η νομισματική πολιτική δεν επηρεάζει μακροχρόνια τις πραγματικές οικονομικές μεταβλητές και επομένως, η συμβολή των κεντρικών τραπεζών στην οικονομική μεγέθυνση τείνει να ταυτίζεται με τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος οικονομικής σταθερότητας.
- Η άσκηση δημοσιονομικής πολιτικής διακριτικής ευχέρειας επηρεάζει μεν θετικά το επίπεδο οικονομικής δραστηριότητας βραχυχρόνια, ωστόσο μακροχρόνια δρα προκυκλικά και αποσταθεροποιητικά εξαιτίας της χρονικής υστέρησης μεταξύ μιας διαταραχής που χτυπάει μια οικονομία και της δημοσιονομικής πολιτικής που αποφασίζεται να ασκηθεί, προκειμένου να αντιμετωπίσει αυτή τη διαταραχή. Επιπροσθέτως, τα δημοσιονομικά ελλείμματα που δημιουργεί η άσκησή της θεωρούνται υπεύθυνα για την πρόκληση πληθωρισμού.
- Ο πληθωρισμός αντιμετωπίζεται σαν ένα νομισματικό φαινόμενο, το οποίο μπορεί να ελεγχθεί μόνο μέσα από νομισματικές πολιτικές. Το επιτόκιο θεωρείται εξωγενής μεταβλητή, ενώ η προσφορά χρήματος ενδογενής μεταβλητή, η οποία προσαρμόζεται στις ανάγκες ρευστότητας του οικονομικού συστήματος (Rochon 2009, Gnos και Rochon, 2007, Allsopp και Vines, 2000). Η ίδια η προσφορά χρήματος θεωρείται ως δύσκολο (ή αδύνατο) να ελεγχθεί άμεσα, αλλά η κεντρική τράπεζα μπορεί να καθορίσει το βραχυπρόθεσμο επιτόκιο-κλειδί για να επηρεάσει τις νομισματικές συνθήκες, οι οποίες με τη σειρά τους θα επηρεάσουν το μελλοντικό δείκτη πληθωρισμού.
- Η δημοσιονομική πολιτική είναι ανίσχυρη από την άποψη του μακροπρόθεσμου αντίκτυπού της σε πραγματικές μεταβλητές, όπως η παραγωγή και η

απασχόληση. Θα πρέπει να δρα συμπληρωματικά και να υποστηρίζει την αντιπληθωριστική προσπάθεια της νομισματικής πολιτικής. Ο κρατικός προϋπολογισμός θα πρέπει να προσαρμόζεται στις απαιτήσεις του οικονομικού κύκλου, κυρίως μέσω της λειτουργίας αυτόματων σταθεροποιητών στο πλαίσιο μιας ουσιαστικά παθητικής δημοσιονομικής πολιτικής (η στήριξη της απασχόλησης δεν αποτελεί πια στόχο της δημοσιονομικής πολιτικής) και όχι μέσω ενεργού, αντικυκλικής χρησιμοποίησης των δημόσιων δαπανών και της φορολογίας.

Το ΣΣΑ όπως και το μεταγενέστερο αυτού ΣΣΣΔ συνιστά το πλαίσιο συντονισμού των δημοσιονομικών πολιτικών εντός της ευρωζώνης, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στο άρθρο 99 περί γενικών προσανατολισμών της οικονομικής πολιτικής της Ε.Ε. και των κρατών-μελών. Μαζί με τη διαδικασία του Λουξεμβούργου (συντονισμός ευρωπαϊκής στρατηγικής για την απασχόληση), τη διαδικασία του Cardiff (συντονισμός μικροοικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής της ευρωζώνης) και τη διαδικασία της Κολωνίας (συντονισμός μακροοικονομικού διαλόγου μεταξύ των Ευρωπαϊών Υπουργών Οικονομίας και Κοινωνικών Ζητημάτων, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της ΕΚΤ από τη μία πλευρά και ευρωπαϊκών εργατικών ενώσεων από την άλλη) εντάσσεται στο ευρύτερο πλαίσιο των διαδικασιών συντονισμού των οικονομικών πολιτικών στην Ευρώπη που αντανακλούν την αρχή της επικουρικότητας, όπως διατυπώνεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ.

Οι λόγοι επιβολής του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών προκύπτουν καταρχήν, από την ανάγκη ενίσχυσης των θεμελίων της κοινής νομισματικής πολιτικής στη βάση του περιορισμού των υψηλών δημοσιονομικών ελλειμμάτων, τα οποία αυξάνουν τα επιτόκια εκτοπίζοντας τις ιδιωτικές επενδύσεις (crowding-out effect) και δυσχεραίνοντας την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στην άσκηση της νομισματικής πολιτικής. Ένας ακόμη βασικός λόγος επιβολής του προαναφερθέντος συντονισμού είναι η ανάγκη άμβλυνσης των αρνητικών συνεπειών της ολοκλήρωσης της ενιαίας αγοράς με τα κράτη-μέλη της ΕΕ να αντιμετωπίζουν ολοένα και συχνότερα τόσο τις θετικές όσο και τις αρνητικές επιπτώσεις των οικονομικών πολιτικών που ασκούν οι εταίροι τους. Επιπροσθέτως, πηγή της ανάγκης συντονισμού αποτελεί και η δημι-

ουργία ανταγωνιστικής διάθεσης που θα οδηγήσει σε εξάλειψη σφαλμάτων άσκησης πολιτικής. Ο ανταγωνισμός παρέχει κίνητρα για βελτιστοποίηση και ωθεί προς την εισαγωγή καινοτομιών όχι μόνο τις επιχειρήσεις αλλά και τις κυβερνήσεις. Η αποκέντρωση, ωστόσο, απαιτείται εφόσον οι εγχώριες δομές και προτιμήσεις δεν έχουν συγκλίνει πλήρως και κάτι τέτοιο δεν φαίνεται ορατό στο εγγύς μέλλον. Η επιλογή της «άριστης πολιτικής» μέσω του ανταγωνισμού υποχρεούται να σέβεται τις εθνικές συνθήκες και προτιμήσεις, αφού οι κυβερνήσεις κρίνονται από το εκλογικό σώμα. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί πως ένας ακόμη λόγος επιβολής συντονισμού των οικονομικών πολιτικών είναι η άσκηση αντικρουόμενων πολιτικών με το ενδεχόμενο να υπονομεύεται η ομοιογένεια της οικονομίας της Ευρωζώνης. Οφέλη μπορούν να προκύψουν, επίσης, από την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των αρμόδιων σχεδιαστών οικονομικής πολιτικής σχετικά με τις επιδόσεις κάθε μείγματος πολιτικής και φυσικά, μέσω της συνεργασίας αποφεύγονται επιζήμιοι ανταγωνισμοί.

Στο πλαίσιο αυτό, οι ηγέτες της ΕΕ υιοθέτησαν, στη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Ιούνιο του 2010, τη στρατηγική "Ευρώπη 2020", τη στρατηγική της ΕΕ για τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την προώθηση της ανάπτυξης μέσω οικονομικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, με τη δέουσα προσοχή στις περιβαλλοντικές πτυχές. Η στρατηγική περιστρέφεται γύρω από τρεις άξονες - έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη - και καλύπτει ενέργειες πολιτικής τόσο σε επίπεδο επιμέρους κρατών μελών όσο και σε επίπεδο ΕΕ, με σκοπό να προαγάγει την ευημερία των ευρωπαϊκών λαών.²⁷ Οι φιλοδοξίες της στρατηγικής "Ευρώπη 2020" εκφράζονται μέσω πέντε βασικών στόχων σε επίπεδο ΕΕ: απασχόληση, έρευνα και ανάπτυξη, κλιματική αλλαγή, εκπαίδευση και φτώχεια.

Η στρατηγική "Ευρώπη 2020" είναι η φυσική συνέχεια της στρατηγικής της Λισαβόνας, η οποία ωστόσο, λόγω των χαλαρών ρυθμίσεων διακυβέρνησης και της έλλειψης σαφούς προσανατολισμού δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Στόχος του τελευταίου αυτού εγχειρήματος της Ε.Ε. είναι να διορθώσει τις εν λόγω αδυναμίες, κυρίως αποδίδοντας σημαντικό κατευθυντήριο ρόλο στο Ευρωπαϊκό

---

²⁷ <http://www.ecb.int/ecb/tasks/europe/emu/html/index.el.html#europlus>

Συμβούλιο όσον αφορά την εφαρμογή των προγραμμάτων μεταρρυθμίσεων και ενισχύοντας την επιτήρηση των πολιτικών μεταρρυθμίσεων των κρατών μελών, με γνώμονα τις συστάσεις του ECOFIN για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στους τομείς της παιδείας, της υγείας, της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας, της προώθησης της πράσινης οικονομίας, καθώς και της έρευνας και καινοτομίας. Μετά την πρόσφατη οικονομική και χρηματοπιστωτική κρίση, τα διδάγματα που αποκομίσθηκαν σχετικά με τη διόρθωση και αποφυγή συσσώρευσης μεγάλων ανισορροπιών (είτε πρόκειται για ελλείμματα, είτε για πλεονάσματα) διοχετεύτηκαν σε στόχους περί δημιουργίας δομημένου πλαισίου παρακολούθησης των οικονομιών των χωρών μελών της Ε.Ε («structured surveillance framework»), δημιουργίας πίνακα (“scoreboard”) με δείκτες-όρια («thresholds»), αναφορικά με: παραγωγικότητα, μοναδιαίο εργατικό κόστος, πραγματικές συναλλαγματικές ισοτιμίες, δημόσιο και ιδιωτικό χρέος, με στόχο τον έγκαιρο εντοπισμό ανισορροπιών και ετοιμασίας εθνικών μεταρρυθμιστικών προγραμμάτων στην Ευρώπη.²⁸ Έτσι το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο εξέδωσαν το 2011 μια δέσμη νομοθετικών διατάξεων για την ενίσχυση του πλαισίου οικονομικής διακυβέρνησης της ΕΕ.

Στο παρελθόν, τα θεσμικά όργανα της ΕΕ συζητούσαν τις οικονομικές πολιτικές, την άνοιξη και εξέταζαν τις δημοσιονομικές πολιτικές και τις εξελίξεις χωριστά το φθινόπωρο. Στο πλαίσιο ενίσχυσης της οικονομικής διακυβέρνησης στην Ε.Ε., συμφωνήθηκε μια νέα προσέγγιση για την οικονομική εποπτεία και μια νέα πολιτική λήψης αποφάσεων χρονοδιάγραμμα. Ο στόχος είναι να εξασφαλιστεί ότι όλες οι πολιτικές αναλύονται και αξιολογούνται από κοινού και ότι οι τομείς πολιτικής που προηγουμένως δεν είχαν συστηματική κάλυψη από άποψη οικονομικής επιτήρησης όπως η μακροοικονομική ανισορροπία και τα χρηματοοικονομικά θέματα να συμπεριληφθούν. Η επιτήρηση των οικονομικών πολιτικών των κρατών μελών σε επίπεδο ΕΕ οργανώνεται πλέον σε ετήσια βάση μέσω του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Αυτή η διαδικασία χωρίζεται σε τρία στάδια. Στο πρώτο στάδιο, οι συζητήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα πραγματοποιούνται από κοινού κατά τη διάρκεια του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και πριν οι κυβερνήσεις καταρτίσουν τα σχέδια των προϋπολογισμών

---

²⁸ Παρουσίαση Υπουργού Οικονομικών (Απρίλιος 2012) με θέμα: «Πρόγραμμα Σταθερότητας 2011-2015).

τους και τα υποβάλλουν, στο πλαίσιο του εθνικού κοινοβουλευτικού διαλόγου κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους (το «Εθνικό Εξάμηνο»). Στο δεύτερο στάδιο, αρχίζει ο ετήσιος κύκλος με την ετήσια επισκόπηση της Επιτροπής Ανάπτυξης, η οποία δίνει σαφή καθοδήγηση σχετικά με ενέργειες προτεραιότητας που πρέπει να ληφθούν σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο. Τα κράτη-μέλη υποβάλλουν στη συνέχεια, τα προγράμματα σταθερότητας ή σύγκλισης για τα δημοσιονομικά σχέδιά τους, καθώς και τα εθνικά προγράμματα μεταρρυθμίσεων για τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τα μέτρα για την τόνωση της ανάπτυξης και της απασχόλησης. Τέλος, στο τρίτο στάδιο, η Επιτροπή αξιολογεί τα προγράμματα αυτά βασιζόμενη σε μια ολοκληρωμένη ανάλυση που καλύπτει δημοσιονομικές, μακροοικονομικές και διαρθρωτικές πολιτικές και σε αυτή τη βάση προτείνει συγκεκριμένες συστάσεις πολιτικής για κάθε χώρα. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Ιουνίου συζητά τις προτάσεις αυτές και βάσει αυτού το Συμβούλιο των Υπουργών τις υιοθετεί ή όχι. Αν και η Επιτροπή επιμένει πως δεν τίθεται θέμα μεταφοράς κυριαρχίας και ότι τα κράτη-μέλη παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αυτόνομα, αξιοσημείωτο είναι πως, εάν κάποιο σχέδιο προϋπολογισμού που παρουσιάζεται στην Επιτροπή παρουσιάζει σοβαρές αποκλίσεις στα δημόσια οικονομικά (κατά τον καθορισμό των δημοσιονομικών σχεδίων του) από τις ευρωπαϊκές απαιτήσεις, μπορεί να ζητηθεί η υποβολή εναλλακτικού εντός 2 εβδομάδων. Ο Krugman χαρακτήρισε αυτού του είδους την Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση ως «τιμωρητική», αφού τα προγράμματα λιτότητας που επιβάλλει έχουν σοβαρές υφεσιακές επιπτώσεις. Τόνισε πως η πτώση της ζήτησης σε συνδυασμό με τη συγκράτηση των μισθών έχει αυτομάτως αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα και πως η εμπιστοσύνη και η ανάπτυξη δεν μπορούν να αποκατασταθούν μόνο με την επιβολή λιτότητας. Ωστόσο, οι υποστηρικτές αυτής της μορφής διακυβέρνησης επενδύουν στην ταυτόχρονη αξιολόγηση των δημοσιονομικών και των μακροοικονομικών πολιτικών σε σχέση με τις ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές, πράγμα που αναμένεται να εξασφαλίσει μεγαλύτερη συνεκτικότητα μεταξύ των διαφόρων διαδικασιών επιτήρησης και πρόοδο στον τομέα των ευρύτερων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που έχουν συμφωνηθεί στο πλαίσιο της στρατηγικής "Ευρώπη 2020".

6. TO EURO PLUS PACT (Σύμφωνο για το Ευρώ +)

Ήδη από το Δεκέμβριο του 2007 η Συνθήκη της Λισαβόνας με τη ρητή αναφορά της ανάγκης να αναπτυχθεί «διαρκώς στενότερος συντονισμός των οικονομικών πολιτικών στη ζώνη του ευρώ, προκειμένου να ευνοηθούν οι προϋποθέσεις ισχυρότερης οικονομικής ανάπτυξης στην ΕΕ συνολικά»²⁹, φανερώνει τη συνειδητοποίηση του ενδεχομένου μετάδοσης σημαντικών δευτερογενών επιδράσεων σε μια νομισματική ένωση. Μετά την πρόσφατη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση, τις κρίσεις χρέους των χωρών της ευρωζώνης και τα σοβαρά προβλήματα του χρηματοπιστωτικού τομέα που αυτές κατέδειξαν, η ανάγκη για στενό συντονισμό των οικονομικών πολιτικών των χωρών της Ε.Ε. κατέστη επιτακτικότερη. Έτσι, κατά τη σύνοδο στις 11 Μαρτίου 2011 οι ηγέτες της ευρωζώνης υιοθέτησαν ένα Σύμφωνο για το Ευρώ, το "Σύμφωνο για το Ευρώ +". Σκοπός του είναι να ενισχύσει τον οικονομικό πυλώνα της ΟΝΕ, επεκτείνοντας περαιτέρω τον συντονισμό της οικονομικής πολιτικής σε τομείς εθνικής αρμοδιότητας, ιδίως όσον αφορά την ανταγωνιστικότητα, την απασχόληση και τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών³⁰, με στόχο να εξασφαλισθεί η σταθερότητα στη ζώνη του ευρώ. Το Σύμφωνο είναι ανοικτό και σε κράτη μέλη εκτός της ζώνης του ευρώ και έχει προσυπογραφεί από τη Βουλγαρία, τη Δανία, τη Λετονία, τη Λιθουανία, την Πολωνία και τη Ρουμανία. Βασίζεται στα ισχύοντα μέσα συντονισμού πολιτικής, ιδίως στη στρατηγική "Ευρώπη 2020", και είναι συμβατό με την ενιαία αγορά. Προτείνει τέσσερις τομείς πολιτικής προς συντονισμό και τέσσερις στόχους τους οποίους πρέπει να επιτύχει η ζώνη του ευρώ: αύξηση της ανταγωνιστικότητας, προώθηση της απασχόλησης, ενίσχυση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας και. εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών.

Όσον αφορά την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, η πρόοδος θα αξιολογείται βάσει της εξέλιξης των μισθών και της παραγωγικότητας, καθώς και των αναγκών προσαρμογής της ανταγωνιστικότητας. Για την αξιολόγηση του βαθμού, στον οποίο η εξέλιξη των μισθών συμβαδίζει με την παραγωγικότητα θα χρησιμοποιείται

²⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EL:HTML>

³⁰ <http://www.ecb.int/ecb/tasks/europe/emu/html/index.el.html#europlus>

ως μέτρο σύγκρισης το κόστος εργασίας ανά μονάδα προϊόντος (ΚΕΑΜΠ), συγκρινόμενο με τις εξελίξεις σε άλλες χώρες της ευρωζώνης και στους κυριότερους συγκρίσιμους εμπορικούς εταίρους (Η.Π.Α, Ιαπωνία, Καναδάς). Αν παρατηρηθεί αύξηση του ΚΕΑΜΠ με ταυτόχρονη αύξηση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών και μείωση του μεριδίου της αγοράς όσον αφορά τις εξαγωγές, τότε διαπιστώνεται σημαντική μείωση στην ανταγωνιστικότητα καθιστώντας επιτακτική την ανάγκη για ισόρροπη ανάπτυξη σε όλη την ευρωζώνη και προώθηση της παραγωγικότητας στις περιφέρειες που υστερούν. Κάθε χώρα θα είναι υπεύθυνη για τις ειδικές δράσεις πολιτικής που επιλέγει για να προωθεί την ανταγωνιστικότητα, ωστόσο θα δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις ακόλουθες μεταρρυθμίσεις:³¹

(i) τηρουμένων των εθνικών παραδόσεων όσον αφορά τον κοινωνικό διάλογο και τις εργασιακές σχέσεις, μέτρα που να διασφαλίζουν ότι η εξέλιξη του κόστους συμβαδίζει με την παραγωγικότητα, όπως:

- επανεξέταση του τρόπου καθορισμού μισθών και ημερομισθίων και, εφόσον απαιτείται, του βαθμού συγκέντρωσης της διαπραγματευτικής διαδικασίας και των μηχανισμών τιμαριθμοποίησης, τηρουμένης παράλληλα της αυτονομίας των κοινωνικών εταίρων στη διαδικασία των συλλογικών διαπραγματεύσεων,
- μέριμνα ώστε οι μισθολογικές συμφωνίες στον δημόσιο τομέα να στηρίζουν τις προσπάθειες που καταβάλλονται στον ιδιωτικό τομέα ως προς την ανταγωνιστικότητα (λαμβάνομένης υπόψη της σημαντικής ψυχολογικής επίδρασης των μισθών του δημόσιου τομέα).

(ii) μέτρα για την αύξηση της παραγωγικότητας, όπως:

- περαιτέρω άνοιγμα των προστατευόμενων κλάδων με τη λήψη μέτρων σε εθνικό επίπεδο, με σκοπό την άρση αδικαιολόγητων περιορισμών στις επαγγελματικές υπηρεσίες και τον τομέα της λιανικής, προκειμένου να

---

³¹ Συμπεράσματα των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων της Ζώνης του Ευρώ της 11^{ης} Μαρτίου 2011, Παράρτημα Ι, Ένα Σύμφωνο για το Ευρώ: Ενίσχυση του Συντονισμού των Οικονομικών Πολιτικών για την Ανταγωνιστικότητα και τη Σύγκλιση.

προαχθούν ο ανταγωνισμός και η αποδοτικότητα, τηρουμένου στο ακέραιο του κοινοτικού κεκτημένου,

- ειδικές προσπάθειες για τη βελτίωση των εκπαιδευτικών συστημάτων και την προώθηση της E&A, της καινοτομίας και των υποδομών,
- μέτρα για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ιδίως για τις ΜΜΕ, κυρίως με την εξάλειψη της γραφειοκρατίας και τη βελτίωση του κανονιστικού πλαισίου (π.χ. πτωχευτικό δίκαιο, εμπορικός κώδικας).

Αναφορικά με το στόχο προώθησης της απασχόλησης, εισάγονται μεταρρυθμίσεις για την προαγωγή του συνδυασμού ευελιξίας και ασφάλειας, τη μείωση της αδήλωτης εργασίας και την αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας. Αναπτύσσονται δράσεις με γνώμονα τη δια βίου μάθηση και προωθούνται φορολογικές μεταρρυθμίσεις, όπως μείωση της φορολόγησης του εργατικού εισοδήματος, ώστε να καταστεί συμφέρουσα η εργασία, (διατηρουμένων των συνολικών φορολογικών εσόδων) και λαμβάνονται μέτρα για τη διευκόλυνση της συμμετοχής ενός δεύτερου μέλους της οικογένειας στο εργατικό δυναμικό.

Σχετικά με τον τρίτο στόχο, η εδραίωση ενός ισχυρού χρηματοπιστωτικού τομέα θεωρείται απαραίτητη για την εξασφάλιση της σταθερότητας του ευρώ. Προκειμένου να επιτευχθεί αυτό, καταρχήν, έχει δρομολογηθεί μια συνολική μεταρρύθμιση για την εποπτεία και ρύθμιση του χρηματοπιστωτικού τομέα η οποία περιλαμβάνει τα εξής:

- Θέσπιση εθνικής νομοθεσίας για την εξυγίανση των τραπεζών με πλήρη τήρηση του κοινοτικού κεκτημένου.
- Διεξαγωγή σε τακτική βάση αυστηρών δοκιμών αντοχής των τραπεζών, συντονισμένες σε επίπεδο ΕΕ.
- Στενή παρακολούθηση σε κάθε κράτος μέλος, του επιπέδου ιδιωτικού χρέους των τραπεζών, των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών εταιριών.

Πέραν αυτής, προωθείται ο συντονισμός της φορολογικής πολιτικής στο πλαίσιο συντονισμού των οικονομικών πολιτικών με στόχο τη δημοσιονομική εξυγίανση και την οικονομική ανάπτυξη. Η άμεση φορολογία, ναι μεν, παραμένει εθνική αρμοδιότητα, ωστόσο προωθείται η διαμόρφωση κοινής βάσης φορολογικής πολιτικής εντός της Ε.Ε. μέσα από κοινές συζητήσεις για την καταπολέμηση της απάτης και της φοροδιαφυγής, καθώς και μέσα από την εξασφάλιση της συνοχής των φορολογικών συστημάτων, την προαγωγή της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών και της ανταγωνιστικότητας των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων. Τέλος, προκειμένου να προφυλαχθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα στη ζώνη του ευρώ, εγκρίθηκε επισήμως κατά τη σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 24-25 Μαρτίου 2011 στο πλαίσιο μιας περιεκτικής δέσμης μέτρων για την αντιμετώπιση της κρίσης η θέσπιση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ΕΜΣ). Η δέσμη των μέτρων του ΕΜΣ αποτελούν τον ένα βασικό πυλώνα του Euro Plus Pact, ο οποίος αναμένεται να τεθεί σε ισχύ το αργότερο τον Ιούλιο του 2013 με δανειοδοτική ικανότητα 500 δισεκ. ευρώ και αναμένεται να αντικαταστήσει τα προσωρινά μέτρα οικονομικής στήριξης σε κράτη μέλη που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες, όπως η Ευρωπαϊκή Διευκόλυνση Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (ΕΔΧΣ - EFSF) και ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Χρηματοπιστωτικής Σταθεροποίησης (ΕΜΧΣ). Ο ΕΜΣ θα συμπληρώνει το νέο πλαίσιο ενισχυμένης οικονομικής διακυβέρνησης, που έχει ως στόχο την αποτελεσματική και αυστηρή οικονομική εποπτεία, η οποία θα επικεντρώνεται στην πρόληψη και θα μειώσει σημαντικά την πιθανότητα εμφάνισης μελλοντικών κρίσεων.³² Όσον αφορά τη λειτουργία του, βασιζόμενος στο Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας θα χορηγεί πακέτα χρηματοοικονομικής στήριξης στα κράτη μέλη της ευρωζώνης υπό αυστηρές προϋποθέσεις και λειτουργώντας σύμφωνα με τους κανόνες του υφιστάμενου Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας. Η βοήθεια που παρέχεται σε κράτος μέλος της ευρωζώνης θα βασίζεται σε αυστηρό πρόγραμμα οικονομικής και δημοσιονομικής προσαρμογής και σε λεπτομερή ανάλυση βιωσιμότητας του χρέους, η οποία θα πραγματοποιείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το ΔΝΤ, σε σύνδεση με την ΕΚΤ.

---

³² Συμπεράσματα των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων της Ζώνης του Ευρώ της 11^{ης} Μαρτίου 2011, Παράρτημα II, Γενικά Χαρακτηριστικά του Μελλοντικού Μηχανισμού.

Τέλος, ο τέταρτος στόχος δηλαδή η εξασφάλιση της βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών εστιάζεται σε δύο βασικούς παράγοντες και ολοκληρώνεται με τη θέσπιση ενός νέου δημοσιονομικού συμφώνου που αποτελεί και το δεύτερο βασικό πυλώνα του Euro Plus Pact. Οι δύο προαναφερθέντες παράγοντες είναι οι κάτωθι:

1. Η βιωσιμότητα των συντάξεων, της υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών παροχών, δηλαδή κατά πόσον τα επίπεδα χρέους είναι βιώσιμα με βάση τις τρέχουσες πολιτικές, ιδίως δε τα ισχύοντα συνταξιοδοτικά συστήματα και συστήματα υγειονομικής περίθαλψης και παροχών, λαμβανομένων υπόψη και των δημογραφικών παραγόντων.
2. Η μεταφορά των εθνικών δημοσιονομικών κανόνων της Ε.Ε. όπως καταγράφονται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης στην εθνική νομοθεσία, παρέχοντας, ωστόσο, στα κράτη-μέλη την ευχέρεια επιλογής του συγκεκριμένου εθνικού νομικού μέσου που θα χρησιμοποιείται με την προϋπόθεση να εξασφαλίζεται ότι αυτό έχει επαρκώς ισχυρό δεσμευτικό και διαρκή χαρακτήρα (π.χ. συνταγματική διάταξη ή νόμος πλαίσιο).

Την υλοποίηση αυτών των δύο παραγόντων όπως και την εξασφάλιση α) της σταθερότητας μέσα από τη θέσπιση αυστηρών δημοσιονομικών κανόνων για την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης, β) του συντονισμού των οικονομικών πολιτικών, ώστε να επιτευχθεί η ομαλή λειτουργία της ΟΝΕ και γ) της ορθής διακυβέρνησης μέσα από τη θεσμοθέτηση συναντήσεων κορυφής της Ευρωζώνης για την ανάληψη πρωτοβουλιών και αποφάσεων που κρίνονται αναγκαίες ανέλαβε το νέο δημοσιονομικό σύμφωνο της Ε.Ε. που ψηφίστηκε στις 2 Μαρτίου του 2012 και ονομάστηκε Συνθήκη για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΣΣΣΔ).

7. Η ΣΥΝΘΗΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΣΤΑΘΕΡΟΤΗΤΑ, ΤΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΣΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

α. ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΣΥΝΘΗΚΗΣ

Στις Βρυξέλλες, την 2α Μαρτίου 2012, οι αρχηγοί των κυβερνήσεων όλων των κρατών της Ε.Ε.,³³ πλην του Ηνωμένου Βασιλείου και της Τσεχικής Δημοκρατίας, αποφάσισαν να προχωρήσουν προς μια ισχυρότερη οικονομική ένωση που θα περιλαμβάνει ένα νέο δημοσιονομικό συμβόλαιο και ενισχυμένο συντονισμό σε θέματα οικονομικής πολιτικής και θα εφαρμοστεί μέσω μιας διεθνούς συμφωνίας, της Συνθήκης για τη Σταθερότητα, τον Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΣΣΣΔ).³⁴ Η ΣΣΣΔ αναμένεται να βοηθήσει στην ανάπτυξη στενότερης συνεργασίας εντός της ζώνης του ευρώ, με σκοπό να διασφαλιστεί βιώσιμη, υγιής και εύρωστη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών, και επομένως να αντιμετωπιστεί μία από τις κύριες αιτίες της χρηματοοικονομικής αστάθειας. Όπως τόνισε ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Herman Van Rompuy «η Συνθήκη αυτή αποσκοπεί στη διασφάλιση της σταθερότητας στο σύνολο της ευρωζώνης και αποτελεί βασικό στοιχείο της στρατηγικής για να ξεπεραστεί η κρίση του δημοσίου χρέους στην ευρωζώνη».³⁵

Η αναγκαιότητα για τη σύναψη της Συνθήκης αυτής προέκυψε από την ανάγκη των κυβερνήσεων να διατηρούν υγιή και βιώσιμα δημόσια οικονομικά και να προλαμβάνουν την υπερβολική αύξηση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης ως ουσιώδους σημασίας θέμα για τη διασφάλιση της σταθερότητας της ζώνης του ευρώ στο σύνολό της και, συνεπώς, την καθιέρωση συγκεκριμένων κανόνων, συμπεριλαμβανομένου ενός «κανόνα ισοσκελίσης του προϋπολογισμού» και ενός αυτόμα-

---

³³ Αναλυτικά, οι χώρες που υπέγραψαν τη Συνθήκη είναι: το Βασίλειο του Βελγίου, η Δημοκρατία της Βουλγαρίας, το Βασίλειο της Δανίας, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Δημοκρατία της Εσθονίας, η Ιρλανδία, η Ελληνική Δημοκρατία, Το Βασίλειο της Ισπανίας, η Γαλλική Δημοκρατία, η Ιταλική Δημοκρατία, η Κυπριακή Δημοκρατία, η Δημοκρατία της Λετονίας, η Δημοκρατία της Λιθουανίας, το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, η Ουγγαρία, η Μάλτα, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, η Δημοκρατία της Αυστρίας, η Δημοκρατία της Πολωνίας, η Πορτογαλική Δημοκρατία, η Ρουμανία, η Δημοκρατία της Σλοβενίας, η Σλοβακική Δημοκρατία, η Δημοκρατία της Φινλανδίας και το Βασίλειο της Σουηδίας.

³⁴ <http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-slee-eis.pdf>.

³⁵ Speech by President Herman Van Rompuy during the signing ceremony of the Treaty on Stability, Coordination and Governance of the Economic and Monetary Union.

του μηχανισμού για τη θέσπιση διορθωτικών μέτρων.³⁶ Επίσης, στο προοίμιο της Συνθήκης αποδίδεται έμφαση στην ανάγκη να εξασφαλιστεί ότι το έλλειμμα τους της γενικής κυβέρνησης δεν υπερβαίνει το 3% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος τους σε τιμές αγοράς και ότι το χρέος τους της γενικής κυβέρνησης δεν υπερβαίνει ή ακολουθεί επαρκώς πτωτική πορεία προς το 60% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος τους σε τιμές αγοράς. Στο πλαίσιο αυτό υπενθυμίζεται ότι τα συμβαλλόμενα μέρη, ως κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν την υποχρέωση να απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης στο πλαίσιο της οικονομικής ένωσης, ιδίως την πρακτική της συσσώρευσης χρέους εκτός των λογαριασμών της γενικής κυβέρνησης. Επιπροσθέτως, διευκρινίστηκαν λεπτομερώς οι διατάξεις για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των σχεδίων δημοσιονομικών προγραμμάτων και τη διασφάλιση της διόρθωσης του υπερβολικού ελλείμματος των κρατών – μελών.

Συνοψίζοντας τα βασικά σημεία της Νέας Συνθήκης Σταθερότητας, Συντονισμού και Διακυβέρνησης στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση, οι διατάξεις της οποίας θα πρέπει να εφαρμοστούν πλήρως από τα συμβαλλόμενα μέρη των οποίων το νόμισμα είναι το ευρώ μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής:

- a) Η δημοσιονομική θέση της γενικής κυβέρνησης συμβαλλόμενου μέρους πρέπει να είναι ισοσκελισμένη ή πλεονασματική.
- b) Ο κανόνας του στοιχείου, ο οποίος θεωρείται ότι τηρείται αν το ετήσιο διαρθρωτικό ισοζύγιο³⁷ της γενικής κυβέρνησης αντιστοιχεί στον ανά χώρα καθορισθέντα μεσοπρόθεσμο στόχο, όπως ορίζεται στο αναθεωρημένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης, με καθορισμό του κατώτερου ορίου για το διαρθρωτικό έλλειμμα στο 0,5% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε τιμές αγοράς. Τα συμβαλλόμενα μέρη εξασφαλίζουν την ταχεία σύγκλιση προς τον αντίστοιχο μεσοπρόθεσμο στόχο τους. Το χρονοδιάγραμμα μιας τέτοιας σύγκλισης θα προτείνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, λαμβανομέ-

³⁶ http://european-council.europa.eu/media/639238/06_-_tscg.el.12.pdf

³⁷ Ο όρος «ετήσιο διαρθρωτικό ισοζύγιο της γενικής κυβέρνησης» αναφέρεται στο ετήσιο κυκλικά προσαρμοσμένο ισοζύγιο χωρίς να υπολογίζονται τα έκτακτα και τα προσωρινά μέτρα.

νων υπόψη των ανά χώρα κινδύνων βιωσιμότητας. Η πρόδος που συντελείται προς την κατεύθυνση του μεσοπρόθεσμου στόχου και η τήρηση του στόχου αυτού αξιολογούνται βάσει συνολικής εκτίμησης με σημείο αναφοράς το διαρθρωτικό ισοζύγιο, συμπεριλαμβανομένης μιας ανάλυσης δαπανών χωρίς να υπολογίζονται τα μέτρα διακριτικής ευχέρειας στο σκέλος των εσόδων, σύμφωνα με το αναθεωρημένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

- c) Τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν προσωρινά να αποκλίνουν από τον μεσοπρόθεσμο στόχο τους κατ' εξαίρεση, σε περιόδους σοβαρής οικονομικής ύφεσης, υπό την προϋπόθεση ότι αυτό δεν θέτει σε κίνδυνο τη δημοσιονομική βιωσιμότητα μεσοπρόθεσμα.
- d) Όταν ο λόγος του χρέους της γενικής κυβέρνησης προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν σε τιμές αγοράς είναι αισθητά χαμηλότερος της τιμής αναφοράς του 60% και όταν οι κίνδυνοι από την άποψη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών είναι περιορισμένοι, το οριζόμενο για τον μεσοπρόθεσμο στόχο κατώτατο όριο που προβλέπεται, μπορεί να αυξηθεί για να φθάσει σε διαρθρωτικό έλλειμμα που δεν θα υπερβαίνει το 1,0% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε τιμές αγοράς.
- e) Σε περίπτωση που παρατηρούνται σημαντικές αποκλίσεις από τον μεσοπρόθεσμο στόχο ή την πορεία προσαρμογής σε αυτόν, τίθεται αυτομάτως σε λειτουργία διορθωτικός μηχανισμός. Ο μηχανισμός περιλαμβάνει την υποχρέωση του συγκεκριμένου συμβαλλόμενου μέρους να εφαρμόσει μέτρα για τη διόρθωση των αποκλίσεων εντός ορισμένης προθεσμίας.

Οι κανόνες που αναφέρονται ως άνω θα πρέπει να ενταχθούν στους νόμους των κρατών-μελών εντός ενός έτους από την έναρξη ισχύος της παρούσας συνθήκης. Τα συμβαλλόμενα μέρη, βάσει των αρχών που έχουν συμφωνηθεί μετά από πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα υπόκεινται στον έλεγχο ενός διορθωτικού μηχανισμού που θα ενεργοποιείται αυτόματα σε περίπτωση σημαντικών αποκλίσεων από το μεσοπρόθεσμο στόχο ή την πορεία προσαρμογής προς αυτό, όπως καθορίζεται στο αναθεωρημένο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Ο μηχανισμός πρέπει

να περιλαμβάνει την υποχρέωση των συμβαλλομένων μερών να εφαρμόσουν μέτρα για να διορθώσει τις αποκλίσεις κατά τη διάρκεια μιας καθορισμένης χρονικής περιόδου. Ο εν λόγω διορθωτικός μηχανισμός σέβεται απόλυτα τις εξουσίες των εθνικών κοινοβουλίων.

- f) Όταν ο λόγος του χρέους της γενικής κυβέρνησης ενός συμβαλλόμενου μέρους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν υπερβαίνει την τιμή αναφοράς του 60% που αναφέρεται στο άρθρο 1 του πρωτοκόλλου (αριθ. 12) σχετικά με τη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος, που προσαρτάται στις Συνθήκες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το εν λόγω συμβαλλόμενο μέρος τον μειώνει, ως κριτήριο αξιολόγησης, κατά ένα εικοστό ετησίως κατά μέσο όρο, όπως προβλέπεται στο άρθρο 2 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1467/97 του Συμβουλίου, της 7ης Ιουλίου 1997, για την επιτάχυνση και τη διασαφήνιση της εφαρμογής της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1177/2011 του Συμβουλίου, της 8ης Νοεμβρίου 2011. Η ύπαρξη υπερβολικού ελλείμματος που οφείλεται στην παραβίαση του κριτηρίου χρέους αποφασίζεται σύμφωνα με τη διαδικασία που καθορίζεται στο άρθρο 126 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- g) Συμβαλλόμενο μέρος που υπάγεται σε διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος βάσει των Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσπίζει πρόγραμμα δημοσιονομικής και οικονομικής συνεργασίας που περιλαμβάνει λεπτομερή περιγραφή των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται για την αποτελεσματική και διαρκή διόρθωση του υπερβολικού ελλείματός του. Το περιεχόμενο και η μορφή αυτών των προγραμμάτων καθορίζονται στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η υποβολή τους στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για υιοθέτηση και η παρακολούθησή τους θα πραγματοποιούνται εντός του πλαισίου των ισχυουσών διαδικασιών εποπτείας βάσει του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Η εφαρμογή του προγράμματος, θα πρέπει να παρακολουθείται από την Επιτροπή και το Συμβούλιο.

- h) Τα συμβαλλόμενα μέρη υποβάλλουν εκ των προτέρων έκθεση σχετικά με την έκδοση των δημόσιων χρεογράφων τους στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.
- i) Τα μέλη της ευρωζώνης να υποστηρίζουν τις προτάσεις ή συστάσεις τις οποίες υποβάλλει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όταν θεωρεί ότι ένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με νόμισμα το ευρώ παραβιάζει το κριτήριο του ελλείμματος στο πλαίσιο της διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος. Ωστόσο, η δέσμευση αυτή δεν ισχύει όταν διαπιστώνεται μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών με νόμισμα το ευρώ ότι μια ειδική πλειοψηφία μεταξύ τους, καθοριζόμενη κατ' αναλογία προς τις σχετικές διατάξεις των Συνθηκών που αποτελούν το θεμέλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η θέση του ενδιαφερόμενου συμβαλλόμενου μέρους, αντιτίθεται στην προτεινόμενη ή συνιστώμενη απόφαση.
- j) Σε περίπτωση που ένα συμβαλλόμενο μέρος κρίνει, ανεξάρτητα από την έκθεση της Επιτροπής, ότι κάποιο άλλο συμβαλλόμενο μέρος έχει παραλείψει να συμμορφωθεί με το άρθρο 3 παράγραφος 2, μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο. Αν το Δικαστήριο διαπιστώσει ότι το ενδιαφερόμενο συμβαλλόμενο μέρος δεν έχει συμμορφωθεί με την απόφασή του, μπορεί να του επιβάλει ένα κατ' αποκοπή ποσό ή χρηματική ποινή ανάλογη των περιστάσεων και τούτο δεν μπορεί να υπερβαίνει το 0,1 % του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος του. Το πρόστιμο καταβάλλεται στον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας αν πρόκειται για μέλος της ευρωζώνης ή στο γενικό προϋπολογισμό της Ε.Ε. στις υπόλοιπες περιπτώσεις.
- k) Οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των συμβαλλόμενων μερών με νόμισμα το ευρώ συνέρχονται άτυπα σε συνόδους κορυφής για το ευρώ όταν απαιτείται, και τουλάχιστον δύο φορές τον χρόνο μαζί με τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σε αυτές συμμετέχουν και οι αρχηγοί κρατών ή κυβερνήσεων των συμβαλλόμενων μερών, εκτός εκείνων με νόμισμα το ευρώ, που έχουν κυρώσει την παρούσα συνθήκη. Ως Πρόεδρος της συνόδου κορυφής για το ευρώ διορίζεται ένας από τους αρχηγούς κρατών ή κυβερνήσεων των

συμβαλλόμενων μερών με νόμισμα το ευρώ με απλή πλειοψηφία ταυτόχρονα με την εκλογή του Προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και για θητεία ίσης διάρκειας. Ο Πρόεδρος της συνόδου κορυφής για το ευρώ μεριμνά για την προετοιμασία και τη συνέχεια των συνόδων κορυφής για το ευρώ, σε στενή συνεργασία με τον Πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υποβάλλει έκθεση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μετά από κάθε σύνοδο κορυφής για το ευρώ και ενημερώνει τακτικά και διεξοδικά τα συμβαλλόμενα μέρη (ανεξάρτητα από το αν είναι μέλη της ευρωζώνης) σχετικά με την προετοιμασία και τα αποτελέσματα των συνόδων κορυφής για το ευρώ.

- I) Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και τα εθνικά κοινοβούλια των συμβαλλόμενων μερών καθορίζουν από κοινού την οργάνωση και την προώθηση διάσκεψης των εκπροσώπων των συναφών επιτροπών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και των εκπροσώπων των συναφών επιτροπών των εθνικών κοινοβουλίων, με σκοπό τη συζήτηση των δημοσιονομικών πολιτικών.

Η ΣΣΣΔ τίθεται σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2013, υπό τον όρο ότι δώδεκα συμβαλλόμενα μέρη με νόμισμα το ευρώ έχουν καταθέσει το έγγραφό τους επικύρωσης³⁸, ή την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται της κατάθεσης του δωδέκατου εγγράφου επικύρωσης από συμβαλλόμενο μέρος με νόμισμα το ευρώ, ανάλογα με το ποια ημερομηνία προηγείται. Επιπλέον, διευθετεί το θέμα της προσχώρησης κρατών-μελών της Ε.Ε. πλην των συμβαλλομένων, ορίζοντας πως η συνθήκη είναι ανοικτή προς όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. κατόπιν αιτήσεως. Τέλος, ορίζει τα πέντε έτη ως το ανώτατο όριο από την ημερομηνία έναρξης ισχύος της συνθήκης, ώστε να ληφθούν τα αναγκαία μέτρα, σύμφωνα με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με στόχο την ενσωμάτωση των ουσιαστικών διατάξεων της παρούσας συνθήκης στο νομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

---

³⁸ Τα έγγραφα επικύρωσης κατατίθενται στη Γενική Γραμματεία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης («θεματοφύλακας»).

β. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΗ ΣΣΣΔ

Η παγκόσμια οικονομική κρίση έχει επηρεάσει τις περισσότερες ευρωπαϊκές οικονομίες ενώ, στα ελλειμματικά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα φορολογικά έσοδα μειώνονται, ενώ η ανεργία και το δημόσιο χρέος αυξάνονται με ταχύτατους ρυθμούς. Η οικονομία εκτιμάται ότι θα επανέλθει σε αναπτυξιακούς ρυθμούς το δεύτερο εξάμηνο του 2013. Ωστόσο, το ετήσιο ΑΕΠ προβλέπεται να μειωθεί κατά 0,1% στην ΕΕ και κατά 0,4% στην Ευρωζώνη.³⁹ Για την επίλυση των προβλημάτων ασυμμετρίας και των επακόλουθων της χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι αρχηγοί των κρατών της Ε.Ε. προχώρησαν στη σύναψη του νέου Συμφώνου, ΣΣΣΔ που όχι μόνο δεν «θεραπεύει» τις αδυναμίες του προκατόχου του, αλλά τις επιτείνει αυξάνοντας την εποπτεία και επιτήρηση εντός της ευρωζώνης, υιοθετώντας ακόμη πιο αυστηρούς κανόνες. Ας εξετάσουμε, λοιπόν, αναλυτικά τι καινοτόμο φέρνει σε επίπεδο οικονομικής διακυβέρνησης και γιατί αναμένεται να επιτύχει όσα δεν πέτυχε το παλιό;

Ήδη πριν την υπογραφή της, η ΣΣΣΔ δέχθηκε έντονη αμφισβήτηση και αρνητικές κριτικές, τόσο για αρκετούς από τους κανόνες τους οποίους προβλέπει, με σημαντικότερο το όριο του 0,5% στο έλλειμμα του προϋπολογισμού μιας χώρας όσο και για την έλλειψη ευελιξίας που τη χαρακτηρίζει. Αρκετοί είναι οι οικονομολόγοι και οι πολιτικοί εκπρόσωποι, οι οποίοι υποστηρίζουν πως, όπως και το προγενέστερο, το νέο Σύμφωνο, ακόμη κι αν εξασφαλίσει τη σταθερότητα εντός της ευρωζώνης, σε καμία περίπτωση δε στηρίζει τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Ωστόσο, σε αυτό το σημείο, πριν αναφερθούμε στους προβληματισμούς και τις επιφυλάξεις που έχουν δημιουργηθεί, θα πρέπει να τονίσουμε τις βασικές διαφοροποιήσεις του ΣΣΣΔ από το ΣΣΑ:

1. Παρατηρούμε ότι σε σύγκριση με το ΣΣΑ, η ΣΣΣΔ προβαίνει σε ενίσχυση του προληπτικού σκέλους της Συνθήκης με τη θέσπιση στο Σύνταγμα ή με νόμο κανόνων για πλεονασματικούς προϋπολογισμούς ή με ανώτερο έλλειμμα το 0,5% του ΑΕΠ. Ο ανώτατος λόγος: χρέους/ΑΕΠ παραμένει ο ίδιος (60%) και

³⁹ http://ec.europa.eu/news/economy/130503_el.htm

προβλέπει σε περίπτωση που οι κίνδυνοι από την άποψη της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών είναι περιορισμένοι, το οριζόμενο για τον μεσοπρόθεσμο στόχο κατώτατο όριο μπορεί να αυξηθεί για να φθάσει σε διαρθρωτικό έλλειμμα που δεν θα υπερβαίνει το 1% του ΑΕΠ.

2. Όσον αφορά το διορθωτικό σκέλος, γίνεται μεν αυστηρότερο στο κομμάτι της συμμόρφωσης και των προϋποθέσεων επιβολής κυρώσεων, αλλά το πρόστιμο που μπορεί να επιβληθεί μειώνεται, με ανώτατο όριο το 0,1% του ΑΕΠ (ενώ στο ΣΣΑ το κατώτατο όριο ήταν το 0,2%). Συγκεκριμένα, η προαναφερθείσα αύξηση της αυστηρότητάς του έγκειται σε δύο παράγοντες. Πρώτον, στον αυτόματο διορθωτικό μηχανισμό που εισάγει σε περίπτωση απόκλισης από την πορεία διόρθωσης ή από το Μεσοπρόθεσμο Δημοσιονομικό Στόχο και δεύτερον, στη διαδικασία συμμόρφωσης, η οποία παρουσιάζει βασικές διαφοροποιήσεις. Αναλυτικότερα, πλέον η διαδικασία κινείται όχι από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, αλλά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ή οποιοδήποτε μέλος της ευρωζώνης με προσφυγή ενώπιον του Δικαστηρίου, ζητώντας την επιβολή οικονομικών κυρώσεων κατόπιν κριτηρίων τα οποία καθορίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του άρθρου 260 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο και όχι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει τελικά για την επιβολή του προστίμου (το οποίο θα καταβάλλεται στο ESM) ή όχι.

Κατανοούμε, λοιπόν, πως οι προθέσεις της Ευρωζώνης μέσα από τη ΣΣΣΔ είναι να ακολουθήσουν μία ακόμη πιο αυστηρή και «σφιχτή» νομισματική πολιτική προκειμένου να δράσουν προληπτικά και να επιτύχουν την πολυπόθητη εξυγίανση κυρίως, των ασθενέστερων οικονομιών των κρατών – μελών της ευρωζώνης, όπως αναφέρεται και ρητά στο προοίμιο της Συνθήκης. Από την άλλη μεριά, οι διαφοροποιήσεις στο διορθωτικό σκέλος φανερώνουν τη λήξη της περιόδου χάριτος για οποιοδήποτε κράτος-μέλος δε συμμορφωθεί και την κατοχύρωση της ευθύνης και επιτήρησης από τα ίδια τα κράτη-μέλη της νομισματικής ένωσης για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής σταθερότητας και της υγείας της δημόσιας οικονομίας σε συμφωνία με τα κριτήρια Σύγκλισης του Μάαστριχτ.

Αναμφισβήτητα, η δομή της ευρωζώνης είναι τέτοια που καθιστά καταλυτική σημασία τη λήψη δημοσιονομικών περιορισμών προκειμένου να εξασφαλιστεί η βιωσιμότητά της. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τα οφέλη από την επιβολή δημοσιονομικών κανόνων είτε φέρουν το όνομα ΣΣΑ είτε είναι αυστηρότεροι και παρουσιάζονται ως νέα Συνθήκη για τη Σταθερότητα, το Συντονισμό και τη Διακυβέρνηση στο πλαίσιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης. Τα οφέλη αυτά καταρχήν έγκεινται στην αποφυγή του κινδύνου πληθωρισμού που θα δημιουργούσε η άσκηση ελλειμματικής δημοσιονομικής πολιτικής από κράτη με ανοχή στον πληθωρισμό, που με τη σειρά της θα δημιουργούσαν πιέσεις για άνοδο των επιτοκίων στις χώρες αυτές με αρνητικές συνέπειες στις επενδύσεις και μεταβολή των όρων του εμπορίου.⁴⁰ Όπως και το ΣΣΑ, η ΣΣΣΔ ενισχύει σημαντικά την αρχή της μη χρηματοδοτικής στήριξης χωρών με δημοσιονομικά προβλήματα, προκειμένου να αποτραπεί η δημιουργία μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων. Σε αντίθετη περίπτωση, η δημιουργία μεγάλων δημοσιονομικών ελλειμμάτων θα πυροδοτούσε πληθωριστικές προσδοκίες στην ευρωζώνη, πιέζοντας την ΕΚΤ να εκδώσει νέο χρήμα ή να μειώσει και να διατηρήσει τα επιτόκια σε χαμηλά επίπεδα για την ελάφρυνση των δαπανών εξυπηρέτησης του χρέους. Επιπροσθέτως, η ΣΣΣΔ μέσα από τους μεσοπρόθεσμα ισοσκελισμένους ή πλεονασματικούς προϋπολογισμούς υποστηρίζει τη δημοσιονομική πειθαρχία και σταθερότητα. Η έλλειψη συντονισμού των εθνικών δημοσιονομικών πολιτικών οδηγεί τις χώρες προς ισορροπία που αντιστοιχεί σε χαμηλότερο επίπεδο ευημερίας. Αυτό φαίνεται καθαρά από τον πίνακα καθαρών αποδόσεων σε μία εφαρμογή του «διλήμματος του φυλακισμένου» για την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική, αφού κάθε χώρα την προτιμά δεδομένου ότι αποκομίζει περισσότερα οφέλη από την πλευρά της απασχόλησης και του προϊόντος, εκμεταλλευόμενη την αξιοπιστία της άλλης χώρας.

Δημοσιονομική πολιτική: «το δίλημμα του φυλακισμένου»

⁴⁰ M., J. Artis, B. Winkler (1999), *The Stability Pact: Trading off Flexibility for Credibility* στο, A. Hughes Hallet, M.M. Hutcison and S.E.H. Jensen (eds.), *Fiscal Aspects of European Monetary Integration*, Cambridge: Cambridge University Press, 157-188.

Πίνακας καθαρών αποδόσεων		
Χώρα 1	Χώρα 2	
	αυστηρή πολιτική	χαλαρή πολιτική
αυστηρή πολιτική	(1,1)	(-1,2)
χαλαρή πολιτική	(2,-1)	(0,0)
Πηγή: Artis and Winkler (1999)		

Τη λύση στο πρόβλημα αυτό δίνει η ΣΣΣΔ μέσα από την εξασφάλιση της αξιοπιστίας και της αποτελεσματικής συνεργασίας εντός της ευρωζώνης, οδηγώντας σε υψηλότερο επίπεδο ευημερίας που εξασφαλίζει η υιοθέτηση αυστηρής δημοσιονομικής πολιτικής όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα. Επιπροσθέτως, μέσα από τον Αυτόματο Μηχανισμό Συμμόρφωσης σε περίπτωση απόκλισης από το τεθέντα μεσοπρόθεσμο στόχο και την εμπλοκή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, αλλά και όλων των καρτών-μελών της ευρωζώνης στην επιβολή κυρώσεων αποσκοπεί στην παγίωση υγιών χαρακτηριστικών στη δημοσιονομική διαχείριση, ώστε να εξασφαλίζεται και η απρόσκοπτη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών. Τέλος, μέσα από την υποβάθμιση της δημοσιονομικής πολιτικής υπέρ της ενιαίας νομισματικής πολιτικής προστατεύεται η ευρωζώνη από το συνεχώς αυξανόμενο χρέος που δύναται να δημιουργήσουν σε κράτη-μέλη καιροσκόποι πολιτικοί καθαρά για ψηφοθηρικούς σκοπούς σε βάρος της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας και ευημερίας της Ε.Ε.

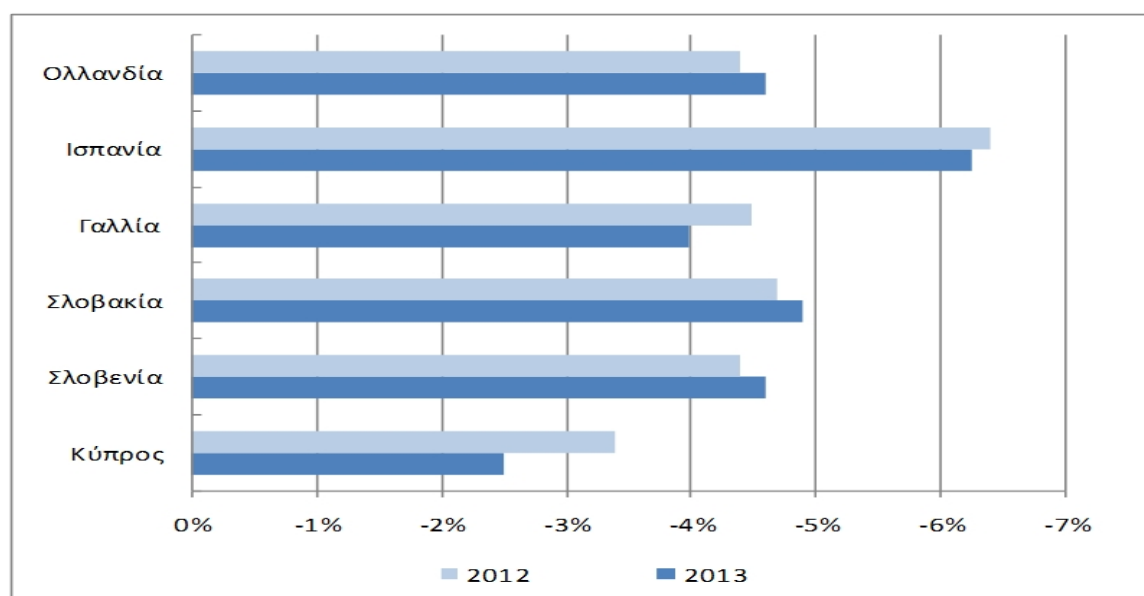
Από τα παραπάνω, καθίσταται κατανοητή η αισιοδοξία της Γερμανίας και των υπόλοιπων υποστηρικτών της ΣΣΣΔ, γιατί η πιο «σφιχτή» νομισματική πολιτική, σε συνδυασμό με την ενίσχυση του προληπτικού και κατασταλτικού βραχίονα στο πλαίσιο του νέου δημοσιονομικού Συμφώνου, αναμένεται να έχει ευεργετικά αποτελέσματα για τις χώρες με υψηλά επίπεδα δημοσίου χρέους και απαγορευτικά ελλείμματα προϋπολογισμού. Με τη διάταξη περί ενσωμάτωσης στο εθνικό τους δι-

και την υποχρέωση να παρουσιάζουν ισοσκελισμένους ή πλεονασματικούς ισολογισμούς (αλλιώς να λαμβάνονται αυτομάτως διορθωτικά μέτρα), οι ελλειμματικές χώρες θα επιδιώξουν και πιθανόν θα πετύχουν σε σημαντικό βαθμό τη δημοσιονομική τους εξυγίανση και την αύξηση της ευελιξίας του εθνικού τους προϋπολογισμού με παράλληλη απρόσκοπτη λειτουργία των αυτόματων σταθεροποιητών. Αυτό σε μαζική κλίμακα θα οδηγήσει στη σταθεροποίηση και αύξηση της αξιοπιστίας της ευρύτερης περιοχής του ευρώ. Για παράδειγμα, αν χώρες όπως η Ισπανία και η Ιταλία μειώσουν το χρέος τους και επιτύχουν στη δημιουργία ισοσκελισμένων προϋπολογισμών, είναι πιθανόν να καταφέρουν να αποφύγουν μία αύξηση του δημόσιου ελλείμματος σε περίπτωση οικονομικής ύφεσης. Αυτό ισχύει και για την Ελλάδα, η οικονομία της οποίας αποτελεί μία από τις πιο εύθραυστες οικονομίες στη ζώνη του ευρώ. Τι γίνεται όμως στην περίπτωση των χωρών που έχουν χαμηλά επίπεδα χρέους και ελλειμμάτων; Είναι εξίσου ευεργετικό για αυτές ένα σύνολο τόσο περιοριστικών κανόνων; Και επιπλέον, αν κάποια χώρα βρίσκεται στα όρια του 60% και 3% του ΑΕΠ όσον αφορά το δημόσιο χρέος και το διαρθρωτικό της έλλειμμα αντίστοιχα, θα μπορέσει να εκμεταλλευτεί πλήρως το δικαίωμα της ευελιξίας στη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών της;

Η συμπίεση της λειτουργίας των αυτόματων σταθεροποιητών αποτελεί ένα σημαντικό πρόβλημα για τη σταθεροποίηση της οικονομίας της ζώνης του ευρώ στην περίπτωση εμφάνισης κυκλικών διακυμάνσεων, όταν ένας σημαντικός αριθμός χωρών παρουσιάζει διαρθρωτικό έλλειμμα ακόμη και της τάξης του 0,5% του ΑΕΠ. Ο διττός στόχος της ΣΣΣΔ για δημοσιονομική εξυγίανση και σταθεροποίηση της οικονομίας ανεξαρτήτως κυκλικών διακυμάνσεων φαίνεται να μην παρέχει επαρκές περιθώριο ευελιξίας στη διαχείριση των δημόσιων οικονομικών. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε περίπτωση που το διαρθρωτικό έλλειμμα συνδυάζεται με κυκλικό πλεόνασμα το συνολικό έλλειμμα είναι πιο κοντά στις αποδεκτές τιμές, σύμφωνα με τον κανόνα περί ισοσκελισμένου ή πλεονασματικού προϋπολογισμού. Ωστόσο, σε περίπτωση κυκλικού ελλείμματος, όπως η παρατεταμένη οικονομική κρίση που διανύουμε τα διαρθρωτικά ελλείμματα συνεπικουρούμενα από τα κυκλικά δυσχεραίνουν ακόμη περισσότερο το τελικό αποτέλεσμα -όπως φαίνεται και στο παρακάτω

διάγραμμα- με αποτέλεσμα να περιορίζεται σημαντικά το περιθώριο δράσης των αυτόματων σταθεροποιητών.

Διάγραμμα 1. Αναμενόμενα επίπεδα ελλείμματος στις χώρες με έλλειμμα άνω του 3% την περίοδο υπογραφής της ΣΣΣΔ (εκτιμήσεις Άνοιξης 2012 για το 2013)

Πηγή: European Commission, Economic Forecast, Spring 2012.

Παρατηρώντας το Διάγραμμα 1 και λαμβάνοντας υπόψη την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταβολών που εφαρμόζονται πλέον στην πλειονότητα των χωρών της Ευρωζώνης στο πλαίσιο της ΣΣΣΔ, συμπεραίνουμε ότι η Ολλανδία, η Γαλλία και η Σλοβακία αναμένεται το 2013 να βρίσκονται κοντά στο όριο του 3% του ελλείμματος. Στις χώρες αυτές αναμένεται να επιβληθούν κυρώσεις, αν δεν αλλάξουν τους στόχους των προϋπολογισμών τους. Αναφορικά με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης (εκτός από τις χώρες που βρίσκονται υπό καθεστώς δημοσιονομικής προσαρμογής Ελλάδα, Πορτογαλία, Ιρλανδία, Κύπρος), αξίζει να σημειωθεί ότι με βάση τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής την Άνοιξη 2012, δε διατρέχουν κάποιο κίνδυνο επιβολής κυρώσεων, καθώς το έλλειμμα το 2013 για το Βέλγιο υπολογίζεται σε ποσοστό 2,5% (από 3% το 2012), για την Αυστρία 2,7% (από 3,2% το 2012), για τη Γερμανία σχεδόν σταθερό στο 0,3% για τη χρονική περίοδο 2012-2012 και τέλος για την

Ιταλία 2,1% (από 2,9% το 2012).⁴¹ Στις χώρες αυτές, λοιπόν, δημιουργείται εύλογα το ερώτημα γιατί να διατηρείται ο κανόνας του ισοσκελισμένου προϋπολογισμού σε βάρος της ανάπτυξης. Με άλλα λόγια, ένα κράτος το οποίο έχει επιτύχει, ακόμη και σε περίοδο ύφεσης, τη σταθεροποίηση της οικονομίας του, γιατί να υποστεί τις ισχυρές στρεβλώσεις στη φορολογία που επιφέρει ο εν λόγω κανόνας, αφού οι φορολογικοί συντελεστές θα πρέπει συνεχώς να αυξομειώνονται; Επιπλέον, αφού έχει αποδείξει πως εφαρμόζει σωστή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών του, γιατί να αποκλείεται η κατά κρίση επεκτατική δημοσιονομική πολιτική υπέρ έργων υποδομής και σημαντικών για τις μελλοντικές γενιές επενδύσεων μέσα από την κατανομή μεταξύ των γενεών του δημοσίου χρέους;

Αν και μέχρι σήμερα το νέο Δημοσιονομικό Σύμφωνο έχουν αποδεχτεί οι 25 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εκτός από τη Βρετανία και την Τσεχία), υπήρχαν σοβαροί προβληματισμοί από την υπογραφή της Συνθήκης, ότι είναι πιθανόν να μετατραπεί Ε.Ε. σε μία νέα Ευρώπη “ δύο ταχυτήτων”, η οποία θα περιλαμβάνει από τη μία τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. που θα ακολουθήσουν επιτυχώς τη Συνθήκη και από την άλλη τις χώρες που είτε λόγω αμφισβήτησης, είτε λόγω αδυναμίας, δεν θα μπορέσουν να ακολουθήσουν το σφιχτό δημοσιονομικό πλαίσιο που αυτή επιβάλλει. Οι προβληματισμοί αυτοί φάνηκαν και στην αμφιταλάντευση πολλών από τις χώρες μέχρι να υπογράψουν τη Συνθήκη. Η Ιρλανδική κυβέρνηση κοινοποίησε την πρόθεσή της να διεξάγει δημοψήφισμα για την επικύρωση της ΣΣΣΔ ενώ, ο πρωθυπουργός της χώρας Enda Kenny δήλωσε πως “ τα αποτελέσματα του δημοψηφίσματος θα είναι ιδιαίτερα σημαντικά ”, αφού αρκετοί είναι οι οικονομολόγοι, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι “η οικονομική πολιτική του υπερχρεωμένου Δουβλίνου πιθανότατα θα στερηθεί επιλογών λόγω των περιοριστικών όρων του νέου Συμφώνου”⁴². Οι έντονοι προβληματισμοί της Βουλγαρικής κυβέρνησης αφορούσαν τυχόν εξίσωση του συντελεστή του φόρου επί των κερδών στην Ε.Ε. και αύξηση των άμεσων φόρων υπό την πίεση των ισχυρών κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η

---

⁴¹ European Economic Forecast, *Commission Staff Working Document*, Spring 2012 – European Economy 1 | 2012.

⁴² Α. Μαρράκης, (2012). “Ιρλανδία: Δημοψήφισμα για το Σύμφωνο Σταθερότητας”. Άρθρο δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική εφημερίδα “skai.gr”. Ημερομηνία δημοσίευσης: 26/03/2012

Γαλλία και η Γερμανία.⁴³ Επιφυλάξεις για την πιθανή εξίσωση του φορολογικού συντελεστή έχει εκφράσει και η Ρουμανία, ο φορολογικός συντελεστής της οποίας είναι 16%. Η Πολωνία και η Σουηδία υποχώρησαν από την αρχική αποδοκιμασία τους για το σκληρό πλαίσιο δημοσιονομικής πειθαρχίας και τελικά οι μόνες χώρες που δεν προσχώρησαν στη ΣΣΣΔ είναι η Μ.Βρετανία και η Τσεχία. Ο Βρετανός πρωθυπουργός, Ντέιβιντ Κάμερον αρκέστηκε να δηλώσει: «Η πρόταση που έγινε δεν ήταν σύμφωνη με τα συμφέροντα της Βρετανίας, οπότε δεν έγινε δεκτή. Ήταν μια δύσκολη απόφαση, αλλά ήταν η σωστή απόφαση.»⁴⁴

Οι δεσμεύσεις για ενίσχυση της δημοσιονομικής και οικονομικής εποπτείας μέσα από τη ΣΣΣΔ φαίνεται πως έχουν αναμφίβολα δρομολογήσει τη διαδικασία διόρθωσης σοβαρών ανισορροπιών, που είναι απόρροια της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης. Η Ευρωζώνη φαίνεται πλέον να συγκλίνει σε μια κοινή πορεία, παρά την όποια διαφοροποίηση υπήρχε μέχρι τώρα μεταξύ των χωρών του «πυρήνα» και της «περιφέρειας», όπως παρατηρούμε από την εξέλιξη τριών μακροοικονομικών δεικτών (ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, μοναδιαίο κόστος εργασίας, δημοσιονομικά ελλείμματα) στην Ευρωζώνη για το χρονικό διάστημα 2007-2013, τα οποία παρουσιάζουν αξιοσημείωτη σύγκλιση. Ωστόσο, δεν ισχύει το ίδιο και για τα μεγέθη της ανταγωνιστικότητας, της ανάπτυξης και της ανεργίας, στα οποία υπάρχει σημαντική απόκλιση μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών της Ε.Ε.

Η ΣΣΣΔ αποτελεί την τελευταία έκφραση της προσπάθειας ολοκλήρωσης της ελλιπούς αρχιτεκτονικής της ευρωζώνης και θεσμικής θωράκισης του ευρώ. Από τα μέχρι τώρα στοιχεία φαίνεται ότι συνέβαλε στη σταθεροποίηση των προβλημάτων στο τραπεζικό σύστημα και στην έναρξη της διαδικασίας σημαντικών διαρθρωτικών αλλαγών που θα εξασφαλίσουν την πολυπόθητη δημοσιονομική εξυγίανση και πειθαρχία. Αξιοσημείωτο είναι το παράδειγμα της Ελλάδος, η οποία αν και αποτελεί έναν από τους αδύναμους κρίκους της ευρωζώνης με σημαντικά προβλήματα και

---

⁴³ www.bnr.bg, " Η Βουλγαρία κατηγορηματικά δε θα συμφωνήσει με την εξίσωση των φορολογικών συντελεστών στο νέο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Σταθερότητας, Ημερομηνία Δημοσίευσης: 30/01/2012

⁴⁴ "Το πρώτο ρήγμα - Από την Ευρώπη των «27» στην Ευρώπη των «17+6»", *Το Βήμα*, 9/12/2011.

καθυστερήσεις στην εφαρμογή των αποκρατικοποιήσεων και διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, κατάφερε μία πρωτοφανή μείωση στο δημοσιονομικό της έλλειμμα. Προσαρμοσμένη στις κυκλικές επιπτώσεις, η προσαρμογή της Ελλάδας μόνο την περίοδο 2009-2011 ξεπέρασε το 12,5% του ΑΕΠ.⁴⁵ Παράλληλα, στο πλαίσιο εντατικοποίησης της δημοσιονομικής της προσαρμογής, η οικονομία της συμπίεστηκε δραματικά φτάνοντας περίπου το 20% του ΑΕΠ περίπου μέχρι το τέλος του 2012, το μοναδιαίο κόστος εργασίας της συρρικνώθηκε κατά 15% και θεωρητικά, ανέκτησε πλήρως ποσοστό ύψους 27% σε ανταγωνιστικότητα. Τα δείγματα προσαρμογής της αντιμετωπίζονται ιδιαίτερα θετικά, ωστόσο η ανεργία της σήμερα υπερβαίνει το 25% και η παραγωγή της έχει πέσει κατά 20%. Παρόμοια είναι και η εικόνα στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη, τα οποία ενώ «βαδίζουν» επιτυχώς (και μάλιστα πολύ πιο επιτυχώς από την Ελλάδα) στο μονοπάτι της σταθεροποίησης και δημοσιονομικής πειθαρχίας δεν παρουσιάζουν ούτε βραχυπρόθεσμες ούτε μεσοπρόθεσμες αναπτυξιακές προοπτικές. Οι εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για βιώσιμη ανάπτυξη κάθε χρόνο διαψεύδονται και μετατίθενται όλο και πιο μακροπρόθεσμα, εγείροντας ερωτήματα για το αν η στρατηγική της όλο και πιο «σφιχτής» δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που ακολουθούμε θα είναι αυτή που θα φέρει την ανάπτυξη και αυτή με τη σειρά της την έξοδο από την κρίση.

Η ευρωπαϊκή κρίση, η οποία μας ταλανίζει ήδη για τρία χρόνια έχει χαρακτηριστικά δημοσιονομικά, έλλειμμα ανταγωνιστικότητας και προβλήματα στον τραπεζικό τομέα. Η βασική γραμμή που ακολουθείται από την Ε.Ε. και εκφράζεται μέσα από τη ΣΣΣΔ είναι αυτή της εντατικής δημοσιονομικής προσαρμογής, των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και περιορισμού των αποδοχών με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, των αποκρατικοποιήσεων, της περιστολής των δημοσίων δαπανών, της απελευθέρωσης της αγοράς προϊόντων και εργασίας, καθώς και των χαμηλών επιτοκίων για την ανακεφαλαιοποίηση και επαρκή ρευστότητα στον τραπεζικό κλάδο, ώστε οι τράπεζες να παρέχουν την απαιτούμενη πιστωτική επέκταση για τη σταθεροποίηση της οικονομίας. Ωστόσο, από τα χαμηλά επιτόκια και τη χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής της ΕΚΤ επωφελήθηκαν μόνο οι επιχειρήσεις

---

⁴⁵ European Economic Forecast, Commission Staff Working Document, Spring 2013 – European Economy 2 | 2013 - The EU economy: adjustment continues.

του πυρήνα της Ευρωζώνης (καθώς δανείσθηκαν με πολύ χαμηλά επιτόκια), ενώ οι επιχειρήσεις της περιφέρειας δυσκολεύονται ακόμη να έχουν πρόσβαση στην αγορά για χρηματοδότηση -σύμφωνα με δημοσίευμα της εφημερίδας Financial Times, το οποίο παραπέμπει σε ανάλυση της βρετανικής τράπεζας Barclays-. Επιπλέον, η βίαιη δημοσιονομική προσαρμογή και τα μέτρα λιτότητας προκαλούν έντονες κοινωνικοπολιτικές εντάσεις και τη λαϊκή δυσφορία, ενώ οι αποκρατικοποιήσεις και οι διαρθρωτικές αλλαγές, στο βαθμό που επιτυγχάνεται η εφαρμογή τους, δεν επιφέρουν τα αναμενόμενα αποτελέσματα όσον αφορά την αύξηση της ανταγωνιστικότητας. Οι οικονομίες των ελλειμματικών χωρών συμπιέζονται με ταχύτερους ρυθμούς από τους αναμενόμενους εγείροντας ερωτήματα σχετικά με τη βιωσιμότητα του χρέους τους, ενώ οι δανειστές αντιμετωπίζουν προβλήματα σχετικά με την παροχή πιστώσεων για την περαιτέρω χρηματοδότηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων. Όσον αφορά δε το κομμάτι της περιστολής των δημοσίων δαπανών και των ανεξέλεγκτων αποκρατικοποιήσεων από τη μία αυξάνουν σε σημαντικό βαθμό το δείκτη της ανεργίας, επιβαρύνοντας δυσανάλογα τον κρατικό προϋπολογισμό με τα ανάλογα επιδόματα και από την άλλη επηρεάζουν αρνητικά την προσφορά και τη ζήτηση στο κατασκευαστικό τομέα με αποτέλεσμα αστοχίες στον τομέα των εσόδων. Ακόμη και αν παραβλέψουμε τα προαναφερθέντα, τα οποία αποτυπώνονται στα απογοητευτικά οικονομικά στοιχεία όχι μόνο στην Ισπανία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ιταλία, την Ιρλανδία, αλλά και στη Γαλλία, τη Γερμανία, ακόμη και την Ολλανδία, και ενστερνιστούμε τους ισχυρισμούς της νεοκλασικής θεωρίας ότι οι προσπάθειες δημοσιονομικής εξυγίανσης έχουν βραχυπρόθεσμα συστατικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση (αν και τρία και πλέον χρόνια χωρίς αναπτυξιακές προοπτικές δεν μπορεί να θεωρηθεί βραχυπρόθεσμα), μακροπρόθεσμα εφόσον ολοκληρωθούν επιτυχώς, θα εξασφαλίσουν τη σταθεροποίηση της ευρωζώνης. Με τη σταθεροποίηση αυτή θεωρητικά, θα επανακτηθεί η εμπιστοσύνη των καταθετών και των επενδυτών, οι οποίοι θα επανατοποθετήσουν τα χρήματά τους στην Ευρώπη και μέσα από την προσέλκυση επενδύσεων θα επιτευχθεί αρχικά η έξοδος από την κρίση και τελικά η βιώσιμη ανάπτυξη. Ωστόσο, το κόστος υλοποίησης του σχεδίου αυτού από άποψης κοινωνικής, πολιτικής, οικονομικής και χρονικής είναι δυσβάστακτο κυρίως, αν συνυπολογιστεί το γεγονός ότι οι

συνολικές αυξήσεις και τα επίπεδα δεικτών χρέους προς το ΑΕΠ είναι υψηλότερα τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ιαπωνία χωρίς αμφότερες να λαμβάνουν «ασφυκτικά» μέτρα ούτε για τη νομισματική ούτε για τη δημοσιονομική τους πολιτική. Γιατί, λοιπόν, να μην ακολουθήσουμε αξιόπιστα μεσοπρόθεσμα προγράμματα δημοσιονομικής εξυγίανσης που να ευνοούν την ανάπτυξη; Αφού όλοι συμφωνούν ότι η λύση για την έξοδο από την κρίση είναι η ανάπτυξη, γιατί να μην επιλέξουμε μία καλύτερη ισορροπία μεταξύ της λιτότητας και της ανάπτυξης, μεταξύ της βραχυπρόθεσμης δημοσιονομικής πειθαρχίας και της μακροπρόθεσμης ανάπτυξης της παραγωγής και της δημιουργίας θέσεων εργασίας;

Κανείς δεν αμφισβητεί τη σημασία των μέτρων λιτότητας που εκφράζονται μέσα από τη ΣΣΣΔ, ούτε της σταδιακής επιστροφής της εμπιστοσύνης και της σταθερότητας στην ευρωζώνη που επιτυγχάνονται μέσα από τη δημοσιονομική εξυγίανση και ούτε της σημαντικής προόδου που έχει καταγραφεί σε πολλούς τομείς όπως π.χ. στο τραπεζικό με τη θέσπιση ενός μηχανισμού χρηματοδότησης για την ευρωζώνη με μόνιμο και μακροπρόθεσμο χαρακτήρα συμπεριλαμβανομένου ενός ενιαίου εποπτικού οργάνου και της άμεσης ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών από τον ΕΜΣ. Ωστόσο, η παρατεταμένη και αποκλειστική εφαρμογή μέτρων λιτότητας καταδικάζει την Ευρώπη σε μία παρατεταμένη περίοδο μηδαμινής ή υποτονικής ανάπτυξης. Καθίσταται, επομένως, κατανοητό πως αυτό που απαιτείται είναι λιγότερη λιτότητα και περισσότερη ανάπτυξη.

Για να επιτευχθεί η πολυπόθητη βιώσιμη ανάπτυξη καταρχήν, πρέπει να εφαρμοστεί πιο ομαλή και όχι τόσο απότομη δημοσιονομική προσαρμογή. Ιδιαίτερα για τα κράτη με μεγάλα προβλήματα δημοσιονομικού ελλείμματος και χρέους επιβάλλεται να επιμηκυνθεί η περίοδος εξυγίανσης αλλά και να εντατικοποιηθούν οι προσπάθειες για την ολοκλήρωση των απαιτούμενων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με βελτιωμένη φοροεισπρακτική λειτουργία και με εκλογίκευση του μεγέθους και της αποστολής του κράτους. Οι κατάλληλες φορολογικές πολιτικές μπορούν επίσης, να δώσουν ώθηση στην ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα και να περιορίσουν τις ανισορροπίες στην οικονομία με αλλαγές στα υφιστάμενα φορολογικά συ-

στήματα, φιλικές προς την ανάπτυξη.⁴⁶ Ειδικότερα, η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης στην εργασία και στο κεφάλαιο έχουν τις πιο αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα συγκριτικά με τα άλλα είδη φόρων. Γι'αυτό, σε αντίθεση με όσα εφαρμόστηκαν η φορολογική επιβάρυνση πρέπει να μεταφερθεί από την εργασία και το κεφάλαιο, στη φορολόγηση της περιουσίας, στη φορολόγηση της περιουσίας και κυρίως στους περιβαλλοντικούς φόρους.

Όπως είδαμε, οι προσπάθειες εξυγίανσης επικεντρώθηκαν στην περιστολή των δημοσίων δαπανών, στη συμπίεση του δημοσίου τομέα και στις αποκρατικοποιήσεις. Παρ' όλ' αυτά οι δημόσιες επενδύσεις δίνουν ώθηση στην ανάπτυξη μέσω της εσωτερικής ζήτησης βραχυπρόθεσμα, ενώ έχουν θετικές συνέπειες στο σκέλος της προσφοράς μακροπρόθεσμα.⁴⁷ Ειδικά σε ορισμένα κράτη-μέλη, τα οποία αντιμετωπίζουν εξαιρετικά χαμηλά επιτόκια, η υιοθέτηση πολιτικών που να προωθούν τις παραγωγικές επενδύσεις είναι πολύ πιθανό να επιφέρουν ιδιωτικά και κοινωνικά οφέλη που να υπερβαίνουν το κόστος χρηματοδότησης. Ακόμη και σήμερα οι ανάγκες για επενδύσεις για παράδειγμα στον κατασκευαστικό τομέα παραμένουν μεγάλες, ενώ παράλληλα θα ενισχυθεί σε σημαντικό βαθμό η απασχόληση, χωρίς την οποία η επανεκκίνηση της ανάπτυξης τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα είναι αδύνατη. Επιπροσθέτως, όσον αφορά το κομμάτι των αποκρατικοποιήσεων, η υπό συνθήκες πίεσης και βεβιασμένη υλοποίησή τους εγκυμονεί κινδύνους, αφού υπάρχει αφενός ο κίνδυνος πώλησης ενός κρατικού οργανισμού σε τιμή κάτω του κόστους του και αφετέρου υφίσταται ο κίνδυνος δημιουργίας ιδιωτικών μονοπωλίων ή ολιγοπωλίων, χωρίς να έχει πλέον η κυβέρνηση το δικαίωμα να παρέμβει σε περιπτώσεις εκτάκτου ανάγκης ή σε περιπτώσεις που το δημόσιο συμφέρον το απαιτεί.

Ένα από τα πιο σημαντικά σημεία, αν όχι το σημαντικότερο, στο οποίο θα μπορούσαν να διαφοροποιηθούν οι πολιτικές και οι στρατηγικοί προσανατολισμοί της "Europe 2020" είναι η λογική της χρηματοδότησης χωρών με σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα όπως για παράδειγμα η Ελλάδα. Αναλυτικότερα, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις χορηγούν δάνεια, τα οποία συσσωρεύουν επιπλέον χρέη στις ελλειμ-

---

⁴⁶ Ευρωπαϊκή Ένωση, <http://eur-lex.europa.eu/>

⁴⁷ W. J. M. Heijman, "The Need for a European Fiscal Policy", *Intereconomics*, March/April 2006.

ματικές χώρες λόγω του κόστους των τόκων, ενώ παράλληλα δημιουργούν ένα κλίμα αποθάρρυνσης και ανησυχίας, κλονίζοντας την εμπιστοσύνη για την εκάστοτε χώρα και πλήττοντας τις επενδύσεις. Αντιθέτως, θα μπορούσαν τα κονδύλια αυτά που διατίθενται προς υποβοήθηση των ιδιωτών πιστωτών, προς ανακεφαλαιοποίηση των τραπεζών ή προς αποπληρωμή προηγούμενων δανείων να διατεθούν προς δημιουργία επενδύσεων που θα δημιουργήσουν ανάπτυξη, νέες θέσεις εργασίας και θα δημιουργήσουν ένα επενδυτικό κλίμα που θα ενθαρρύνει και άλλες επενδύσεις.

Επιπλέον στοιχεία, τα οποία θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στην ατζέντα της ευρωζώνης και τα οποία θα συνέβαλαν καθοριστικά σε ένα αποτελεσματικό μίγμα δημοσιονομικής εξυγίανσης για ελλειμματικές χώρες είναι η προστασία των δαπανών εκείνων που προωθούν την ανάπτυξη, όπως η Ε&Α και η εκπαίδευση. Τέλος, ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο το οποίο εφόσον δεν αλλάξει, δεν θα μπορέσουμε ποτέ να υλοποιήσουμε στην πραγματική της διάσταση την έννοια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συνεργασίας είναι η αλλαγή της νοοτροπίας των εθνικοτήτων που ανήκουν στην Ε.Ε. σύμφωνα με την οποία πρώτα αισθάνονται πολίτες της χώρας τους και μετά Ευρωπαίοι. Αν δεν αποβληθεί η νοοτροπία αυτή, μαζί με τη λογική που διαχωρίζει την ευρωζώνη σε χώρες του «κακού» και διεφθαρμένου Νότου και «καλού» και ευνομούμενου Βορρά και αν δεν καλλιεργηθεί παράλληλα ένα κλίμα ομαδικότητας, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και σεβασμού, όσο αυστηρά μέτρα και δημοσιονομικοί περιορισμοί κι αν επιβληθούν δεν θα μπορέσουν να εξασφαλίσουν τη μακροχρόνια σταθεροποίηση καταρχήν και βιώσιμη ανάπτυξη στον ευρωπαϊκό χώρο.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά την αναποτελεσματικότητα που επέδειξε το ΣΣΑ και η αξιοπιστία του νέου Δημοσιονομικού Συμφώνου, της ΣΣΣΔ δέχεται έντονη αμφισβήτηση. Παρά τις τροποποιήσεις στις οποίες προχώρησε η ευρωζώνη θέλοντας να ενισχύσει τη δομή

και την αποτελεσματικότητα της, το πλαίσιο των δημοσιονομικών κανόνων που τη συνθέτουν είναι δομημένο στην λογική του παλιού Συμφώνου που στηρίζεται σε μια γενικότερη οικονομική πολιτική χωρίς δυνατότητες διακριτικών παρεμβάσεων για αντικυκλική δράση με πιο αυστηρούς κανόνες και κυρώσεις. Η απόρριψη της Συνταγματικής Συνθήκης από δύο χώρες της Ε.Ε., η δημιουργία επιφυλάξεων σχετικά με το ρόλο της εθνικής κυριαρχίας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά εγγενείς αδυναμίες της ΣΣΣΔ, εγείρουν ερωτηματικά για τον αν η Συνθήκη αυτή θα αποτελέσει τον τρόπο με τον οποίο πώς θα μπορέσει να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του ενιαίου νομίσματος και τη σταθερότητα της ευρωζώνης. Επικαλούμενη τα λεγόμενα των Baldwin και Wyplosz για το αναθεωρημένο ΣΣΑ, θα συμφωνήσω ότι και η ΣΣΣΔ δε δίνει λύση στο λανθάνον ρήγμα μεταξύ πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών της ευρωζώνης και με τον τρόπο που προσφέρει χρηματοδοτική στήριξη στις τελευταίες σίγουρα δεν προσπαθεί να αποφύγει μια κατάσταση όπου οι κυρώσεις πρέπει να εφαρμόζονται. Επιπροσθέτως, δεν αμφισβητώ το γεγονός ότι η πειθαρχία δεν μπορεί να επιβληθεί χωρίς την απειλή κυρώσεων, στο ίδιο πνεύμα που λειτουργεί και η πυρηνική αποτροπή - το κόστος μιας επίθεσης θα ήταν τόσο μεγάλο που δεν επίθεση θα πρέπει να αναληφθούν -. Ωστόσο, μια από κοινού πραγματική συμμαχία στο πλαίσιο της Ε.Ε. και ειδικά μετά τη ΣΣΣΔ, που επιχειρεί να αυξήσει τον ομοσπονδιακό χαρακτήρα και εκχωρεί περισσότερες αρμοδιότητες σε υπερεθνικά όργανα δε δύναται να θεμελιωθεί μόνο πάνω στο φόβο των κυρώσεων. Ίσως θα έπρεπε να αναθεωρηθεί ο φόβος περί απομονωτισμού και να μη δημιουργείται η εικόνα του απαγορευτικού, όσον αφορά το ενδεχόμενο μία χώρα να αποχωρήσει από την ευρωζώνη είτε επειδή η ίδια πλέον δε θέλει να είναι μέλος της είτε επειδή δεν έχει τη δυνατότητα να ακολουθήσει τα όσα προστάζει η δομή και λειτουργία για τα μέλη της. Μία νομισματική ένωση που κρατά «δέσμιους» τους συμμετέχοντες σε αυτή σίγουρα θα δυσκολευτεί να επιβάλλει τη σταθεροποίηση και τη δημοσιονομική πειθαρχία.

Πέραν των ανωτέρω και βασιζόμενη, έστω στα ελάχιστα θετικά στατιστικά στοιχεία όσον αφορά τα δημοσιονομικά μεγέθη των χωρών της ευρωζώνης, μετά την υπογραφή της ΣΣΣΔ ας δεχθούμε ότι μακροπρόθεσμα η αποτελεσματική εφαρ-

μογή της μπορεί να εξασφαλίσει τη σταθερότητα στην Ε.Ε. και μέσα από την επιστροφή της εμπιστοσύνης των καταθετών, μία υποτονική ανάκαμψη. Είναι όμως αυτή το εργαλείο που θα επιφέρει την ανάπτυξη για την έξοδο της Ε.Ε. από την κρίση;

Η απάντηση με τα υπάρχοντα δεδομένα είναι, δυστυχώς, αρνητική. Τις ελάχιστες αν όχι μηδαμινές αναπτυξιακές προοπτικές της ΣΣΣΔ ήρθε να επιβεβαιώσει τρεις μήνες μετά, η υπογραφή ενός νέου Συμφώνου το οποίο ονομάστηκε «Σύμφωνο για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση», το οποίο ωστόσο, ακολουθεί και πάλι την ίδια «γραμμή πλεύσης» με το ΣΣΑ και τη ΣΣΣΔ. Εν συντομία, και το Σύμφωνο αυτό θέτει ως πρώτη προτεραιότητα τη σταθεροποίηση και χρηματοοικονομική σταθερότητα, διατηρεί τον ίδιο τρόπο χρηματοδότησης των ευάλωτων χωρών, στηρίζει την περαιτέρω απελευθέρωση του εμπορίου και της εργασίας, ενώ παράλληλα δίνει ασαφείς και αόριστες οδηγίες για το πως θα ενισχυθεί η απασχόληση και θα καταπολεμηθεί η φοροδιαφυγή, ώστε μετά την υλοποίηση όλων αυτών να επέλθει η βιώσιμη ανάπτυξη. Είδαμε ότι στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού η κρίση ξεπεράστηκε μέσω μαζικών εισροών ρευστότητας στο αμερικανικό τραπεζικό σύστημα αλλά και στις παγκόσμιες αγορές χωρίς θεσμικές ακαμψίες και αντιπληθωριστικές εμμονές, επιτυγχάνοντας την αποτροπή της κατάρρευσης του παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος και του παγκόσμιου συστήματος παραγωγής.⁴⁸ Γιατί, λοιπόν, αυτή η εμμονή σε μία όλο και πιο σκληρή και πιστή εφαρμογή μέτρων που θέτουν τον ορίζοντα επίτευξης της ανάπτυξης και της ευημερίας όλο και πιο μακροπρόθεσμα με παράλληλα υψηλό κοινωνικό και πολιτικό κόστος βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα αυξάνει σε ανησυχητικό βαθμό τη λαϊκή δυσφορία δημιουργώντας φόβο για κοινωνικές αναταραχές;

Η Ε.Ε. παραβλέπει τον ουσιαστικό ρόλο που μπορεί να παίξει μία ουσιαστική δημοσιονομική πολιτική στη σταθεροποίηση και ορθή λειτουργία της ευρωζώνης καθώς και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των ασύμμετρων διαταραχών. Ακολουθώντας πιστά το μοντέλο του νέου μονεταρισμού και τη θεωρία των άριστων νομισματικών περιοχών εστιάζει το ενδιαφέρον της στις ακαμψίες των αγορών και

---

⁴⁸ Αργεΐτης – Κορατζάνης, ό.π., 16, 181.

στον τρόπο που αυτές, θεωρητικά, παρεμποδίζουν την ομαλή λειτουργία της ενιαίας αγοράς και των πλεονεκτημάτων του ευρώ. Η φιλελεύθερη διαχείριση των ακαμψιών αυτών με πολιτικές απορύθμισης ενδείκνυται ως ο αναγκαίος θεσμικός μετασχηματισμός για να απελευθερωθούν οι δημιουργικές δυνάμεις της οικονομικής και νομισματικής ολοκλήρωσης, καθώς επίσης και για να διασφαλιστεί η αξιοπιστία του ευρώ, της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής και της ΟΝΕ στο σύνολό της.⁴⁹ Υπάρχει, επομένως, λύση για την έξοδο της Ε.Ε. από την κρίση και για την επίτευξη της ανάπτυξης και ευημερίας αυτής;

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό είναι θετική, υπό την προϋπόθεση ότι θα ακολουθηθεί ένα μοντέλο διαφοροποιημένο από αυτό της πιστής εφαρμογής του μοντέλου του νέου μονεταρισμού. Το διαφοροποιημένο αυτό επιβάλλεται να αναγνωρίζει τη σημασία και το σταθεροποιητικό ρόλο της ορθής άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής καθώς και της αναγκαιότητας των δημοσίων επενδύσεων, να θέτει ως βασική προτεραιότητα της οικονομικής πολιτικής στην Ε.Ε. την πλήρη απασχόληση και τέλος, να εξασφαλίζει ένα ισορροπημένο μίγμα δημοσιονομικής πειθαρχίας και ανάπτυξης της παραγωγής ως στρατηγική εξόδου της Ε.Ε. από την κρίση και μακροχρόνιας ευημερίας.

9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

a) ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Artis M., J. and B. Winkler (1999), *The Stability Pact: Trading off Flexibility for Credibility* στο A. Hughes Hallet, M.M. Hutcison and S.E.H. Jensen (eds.), *Fiscal Aspects of European Monetary Integration*, Cambridge University Press, Chapter 7, 157-88.

Baldwin Richard and Wyplosz Charles, (2009) *The Economics of European Integration*, 3rd edition, McGraw-Hill.

Barry Eichengreen and Charles Wyplosz,(1998) *The Stability Pact: More than a minor nuisance?* , California, Berkeley, CEPR and NBER, Graduate Institute of International Studies, Geneva and CERP.

Barry Eichengreen, (2003) *What to do with the Stability Pact?* *Intereconomics*, January/February

Benoit Coeure, Jean Pisani-Ferry ,(2005) *Fiscal Policy in EMU: Towards a Sustainability and Growth Pact?*, *Oxford Review of Economic Policy*, VOL. 21, NO. 4.

Holger Schmieding and Christian Schulz Project team: Paul Hofheinz, Ann Mettler, (2012) *The 2012 Euro Plus Monitor:The Rocky Road to Balanced Growth*, Lisbon Council Policy Brief Vol. VI, No. 4.

European Commission, (2009), «Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses». *European Economy*, Brussels. Pp.1-87, Tab. Graph. Bibliogr

European Economic Forecast, Commission Staff Working Document, Spring 2012 – *European Economy 1|2012*

European Economic Forecast, Commission Staff Working Document, Spring 2013 – *European Economy 2|2013 - The EU economy: adjustment continues.*

Jean-Paul Fitoussi & Francesco Saraceno,(2008), "Fiscal Discipline as a Social Norm: The European Stability Pact," *Journal of Public Economic Theory*, Association for Public Economic Theory, vol. 10(6), pages 1143-1168, December

Marco Buti and Bertrand Martinot, (2000) *Open Issues on the Implementation of the Stability and Growth Pact*, *National Institute Economic Review* 2000; 174; 92

Marco Buti-Daniele Franco-Hedwig Ongena, (1998) *Fiscal Discipline and Flexibility in EMU: The implementation of the Stability Pact*, *Oxford Review of Economic Policy*, Vol.14, No.3

Otmar Issing, (2004) *The Stability and Growth Pact: The appropriate fiscal framework for EMU*, European Central Bank, Kaiserstr. 29, 60311, Frankfurt, Germany, *International Economics and Economic Policy*, Springer-Verlag

Peter Bofinger , (2003) *Should the European Stability and Growth Pact be Changed?*, *The Stability and Growth Pact Neglects the Policy Mix between Fiscal and Monetary Policy*, *Intereconomics*, January/February (Forum)

Philip Arestis & Malcolm Sawyer, (1998), "Reassuring the Role of Keynesian Policies for the New Millennium," Macroeconomics 9801004, EconWPA.

Philip Arestis, Kevin McCauley and Malcom Sawyer, (2001) Is there an Alternative to the Stability and Growth Pact? The Jerome Levy Economics Institute of Bard College Public Policy Brief No. 63

R.Beetsma - H.Uhlig, (1997) An Analysis of the Stability Pact, CEPR Discussion Papers No. 1669

Stefan Collignon, (2004) The end of the Stability and Growth Pact?, European Institute, The London School of Economics and Political Science, Houghton Street, London WC 2A 2AE, Great Britain, IEEP 1:15–19 DOI: 10.1007/s10368-004-0009-6

Stefano Zamagni, (2009), The lesson and warning of a crisis foretold: a political economy approach, The lesson and warning of a crisis foretold: a political economy approach, Springer-Verlag

Speech by President Herman Van Rompuy during the signing ceremony of the Treaty on Stability, Coordination and Governance of the Economic and Monetary Union. (2012)

W. J. M. Heijman, (2006) The Need for a European Fiscal Policy, Intereconomics, March/April

b) ΕΛΛΗΝΙΚΗ

A. Μαράκης A, (2012). "Ιρλανδία: Δημοψήφισμα για το Σύμφωνο Σταθερότητας". Άρθρο δημοσιευμένο στην ηλεκτρονική εφημερίδα "skai.gr". Ημερομηνία δημοσίευσης:26/03/2012

Βασίλης Σιοκορέλης , (2007) Το Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης στη ζώνη του ευρώ: Μήπως έφτασε η ώρα για την αναθεώρησή του;, Αγορά Χωρίς Σύνορα Τόμος 13 (2): 122-136

Γιώργος Αργεΐτης – Αθανάσιος Κορατζάνης, (2010) Οικονομική Πολιτική Σταθεροποίησης και Αστάθεια στην ΟΝΕ, εκδόσεις Παπαζήση

Δ. Κατσίκας (2002) Ομιλία στα πλαίσια της Ημερίδας με τίτλο: « Το Ευρώ και το Σύμφωνο Σταθερότητας: Αξιολόγηση και Προοπτικές», που διοργάνωσε το Ινστιτούτο Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων, 4 Δεκεμβρίου

Παρουσίαση Υπουργού Οικονομικών (Απρίλιος 2012) με θέμα: «Πρόγραμμα Σταθερότητας 2011-2015»

Συμπεράσματα των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων της Ζώνης του Ευρώ της 11ης Μαρτίου 2011, Παράρτημα ΙΙ, Γενικά Χαρακτηριστικά του Μελλοντικού Μηχανισμού.

Συμπεράσματα των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων της Ζώνης του Ευρώ της 11ης Μαρτίου 2011, Παράρτημα Ι, Ένα Σύμφωνο για το Ευρώ: Ενίσχυση του Συντονισμού των Οικονομικών Πολιτικών για την Ανταγωνιστικότητα και τη Σύγκλιση.

c) ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1289:euro-plus-pac&catid=158:---253&Itemid=277

http://europa.eu/legislation_summaries/economic_and_monetary_affairs/stability_and_growth_pact/125021_el.htm

<http://www.ecb.int/ecb/tasks/europe/emu/html/index.el.html>

<http://www.ecb.int/ecb/tasks/europe/emu/html/index.el.html#europlus>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:EL:HTML>

<http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-slee-eis.pdf>

http://european-council.europa.eu/media/639238/06_-_tscg.el.12.pdf

http://ec.europa.eu/news/economy/130503_el.htm

www.bnr.bg, “ Η Βουλγαρία κατηγορηματικά δε θα συμφωνήσει με την εξίσωση των φορολογικών συντελεστών στο νέο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο Σταθερότητας, Ημερομηνία Δημοσίευσης: 30/01/2012

<http://www.tovima.gr> , Το πρώτο ρήγμα - Από την Ευρώπη των «27» στην Ευρώπη των «17+6», Ημερομηνία δημοσίευσης:9/12/2011

Ευρωπαϊκή Ένωση, <http://eur-lex.europa.eu/>.